

VALGA MAAKONNAPLANEERING 2030+

Valga Maavalitsus
Kesk tn 12, Valga

OÜ Hendrikson & Ko
Raekoja plats 8, Tartu
Maakri 29, Tallinn
www.hendrikson.ee

töö nr 2131/14

Algatatud: 18.07.2013 Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 337

Vastu võetud: 22.01.2016 Valga maavanema korraldusega nr 1-1/16-18

Kehtestatud: 15.12.2017 Valga maavanema korraldusega nr 1-1/17-417

Tartu-Valga 2013-2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. VALGAMAA RUUMILINE ARENG	7
1.1. RUUMILISE ARENGU VISIOON	7
1.2. RUUMILISE ARENGU ANALÜÜSI KOKKUVÕTE	7
1.3. RUUMILISE ARENGU SUUNAMINE ÜLERIIGILISES PLANEERINGUS	11
1.4. RUUMILISE ARENGU PÕHIMÕTTED JA SUUNDUMUSED VALGA MAAKONNAS. PLANEERINGULAHENDUSE PÕHJENDUSED	12
2. ASUSTUSSTRUKTUUR JA ASUSTUSE SUUNAMINE	15
2.1. KESKUSTE VÕRGUSTIK JA TOIMEPIIRKONNAD	16
2.1.1. <i>Ettevõtlus ja töökohad</i>	20
2.1.2. <i>Teenused</i>	21
2.2. LINNALISE ASUSTUSE ALAD	25
2.3. MAALINE PIIRKOND.....	27
2.4. SUUNISED DETAILPLANEERINGU KOOSTAMISE KOHUSTUSEGA ALADE JA JUHTUDE MÄÄRAMISEKS ÜLDPLANEERINGUTES	28
3. RUUMILISTE VÄÄRTUSTE VÕRGUSTIKUD	31
3.1. ELUKESKKONNA VÄÄRTUSED	31
3.1.1. <i>Väärtuslikud maastikud</i>	31
3.1.2. <i>Kultuuripärand</i>	35
3.1.3. <i>Roheline võrgustik ja puhkealad</i>	36
3.1.4. <i>Linnaline keskkond</i>	39
3.1.5. <i>Veealad</i>	40
3.2. ETTEVÕTLUSKESKKONNA VÄÄRTUSED	43
3.2.1. <i>Väärtuslik põllumajandusmaa</i>	43
3.2.2. <i>Maavarad</i>	44
3.3. LOODUSKESKKONNA VÄÄRTUSED	45
4. TEHNILISED VÕRGUSTIKUD	47
4.1. LIIKUVUSVAJADUSED, SH ÜHISTRANSPOORT	47
4.1.1. <i>Maanteed</i>	47
4.1.2. <i>Raudteed</i>	49
4.1.3. <i>Veeteed ja sadamad</i>	50
4.1.4. <i>Lennuväljad ja -rajad</i>	51
4.1.5. <i>Kergliiklusteed</i>	52
4.1.6. <i>Ühistransport</i>	54
4.2. MUU TEHNILINE TARISTU	55
4.2.1. <i>Elektrivõrk</i>	56
4.2.2. <i>Gaasitrassid</i>	59
4.2.3. <i>Ühisveevärk ja -kanalisatsioon</i>	59
4.2.4. <i>Sidevõrgud</i>	59
4.2.5. <i>Taastuvenergeetika</i>	60
4.2.6. <i>Jäätmete ladestamine</i>	62

4.3.	RIIGIKAITSE JA TURVALISUS	63
4.4.	RISKIALLIKAD	65
4.4.1.	<i>Päästevõimekus</i>	66
5.	MÕJUDE STRATEEGILISE HINDAMISE TULEMUSTEGA ARVESTAMINE.....	67
6.	PLANEERINGU ELLUVIIMISE KAVA.....	72
7.	KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID	73
7.1.	MÕISTED.....	73
7.2.	LÜHENDID	74
8.	MAAKONNAPLANEERINGU JOONISTE LOETELU	75
LISAD		76
LISA 1:	KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANNE	76
LISA 2:	RUUMILISE ARENGU ANALÜÜS	76
LISA 3:	PLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD	76
LISA 4:	TEEMAPLANEERING „ASUSTUST JA MAAKASUTUST SUUNAVAD KESKKONNATINGIMUSED“	76
LISA 5:	TEEMAPLANEERING „RUUMILISE ARENGU PÕHIMÕTTED JA SUUNDUMUSED VIA HANSEATICA MÕJUALAL“	76
LISA 6:	MAAKONNAPLANEERINGU TEGEVUSKAVA.....	76

SISSEJUHATUS

Vabariigi Valitsus on 18.07.2013. a korraldusega nr 337 algatanud maakonnaplaneeringute koostamise kõigis Eesti maakondades¹, sh Valgamaal. Maakonnaplaneering hõlmab kogu maakonna territooriumi ning see on algatatud planeerimisseaduse § 7 lõikes 3² sätestatud ülesannete lahendamiseks³. Valga maakonnaplaneeringu koostamise korraldajaks on Valga Maavalitsus.

Tuginedes Vabariigi Valitsuse poolt antud maakonnaplaneeringute algatamise korraldusele, on Valga maavanem oma 16.09.2013 korraldusega nr 1-1/2013/347 algatanud keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH). Maakonnaplaneeringu koostamiseks on Valga Maavalitsus sõlminud konsultatsioonilepingu OÜ Hendrikson & Ko-ga; KSH on koostanud Skepast&Puhkim AS (endise ärinimega Ramboll Eesti AS). Maakonnaplaneeringu sisuline koostamine toimub Valga Maavalitsuse, planeeringukonsultandi ja KSH koostaja koostöös.

Planeerimine on demokraatlik, erinevate elualade arengukavasid koordineeriv ja integreeriv, funktsionaalne, pikaajaline ruumilise arengu kavandamine, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi. Maakonnaplaneering on aluseks kohalike omavalitsuste üldplaneeringute koostamisel ning selle peamiseks eesmärgiks on sisendi andmine kohalikul tasandil ruumilise arengu kavandamiseks, tuues tasakaalustatud arengu kontekstis välja olulised riikliku tasandi vajadused. Maakonnaplaneeringu ajaline perspektiiv on sarnaselt üleriigilisele planeeringule⁴ 2030+.

Valga maakonnaplaneeringu koostamise aluseks on planeerimisseadus ja planeeringu lähteseisukohad (sh nii Siseministeeriumi poolt koostatud, kõikidele maakondadele ühtsed lähteseisukohad⁵, kui ka nende alusel Valga Maavalitsuse poolt koostatud maakondlikud lähteseisukohad⁶). Planeeringu sisendiks on olemasolevad arengudokumendid ja planeeringud,

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/323072013006>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032014097>

³ Seletuskirjas viidatud seadused on leitavad www.riigiteataja.ee. Konkreetsele veebiaadressile (sh redaktsioonile) on seletuskirjas viidatud vaid juhul, see on oluline teksti mõistatavuse tagamiseks.

⁴ https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_2030.pdf

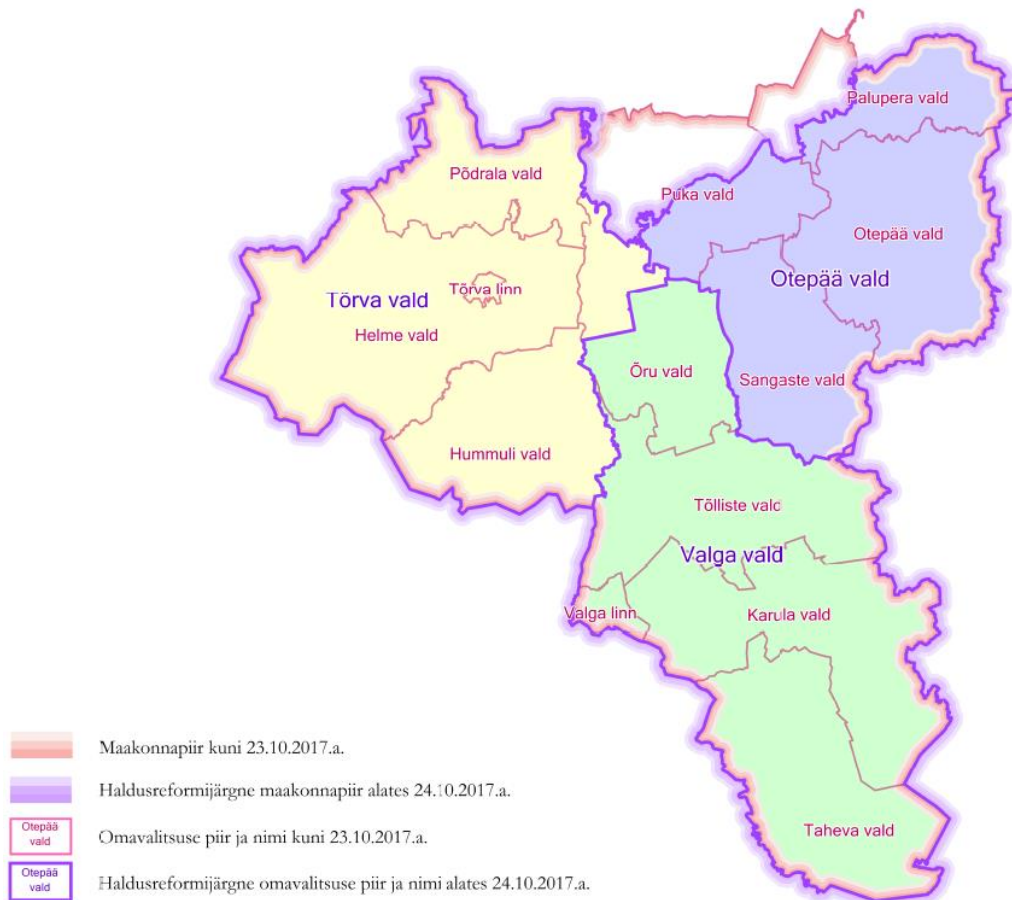
⁵ <http://www.fin.ee/maakonnaplaneeringud>

⁶ <https://valga.maavalitsus.ee/et/-ksh-programmi-ja-planeeringu-lahteseisukohtade-eelnoude-avalikustamine>

Siseministeeriumi poolt koostatud juhendid⁷, samuti erinevate huvigruppide esitatud arenguvajadused.

2017. aasta sügisel toimunud haldusterritoriaalse korralduse muutmise käigus kahanes Valga maakonna territoorium. Alates Elva Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamisest s.o 24.10.2017 ei kuulu Valga maakonda Palupera vald, mis ühines Elva vallaga, välja arvatud Lutike, Makita, Mitu, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi külade territooriumid. Nimetatud külad liideti Otepää vallaga ja jäid seega Valga maakonda. Lisaks arvati Valga maakonnast välja Puka valla Aakre, Palamuste, Pedaste, Purtsi, Pühaste ja Rebaste külade territooriumid, mis samuti liitusid Tartu maakonna Elva vallaga (vt joonis 1).

Joonis 1. Haldusterritoriaalse korralduse muutused Valga maakonnas

Arvestades, et maavanema pädevus oma ülesannete täitmisel on seotud maakonna territooriumiga, saab maavanem kehtestada maakonnaplaneeringu ainult enda kehtestamise aegsel maakonna territooriumil. Seega kehtestab maavanem Valga maakonnaplaneeringu maakonnapiirides, mis kehtivad alates 24.10.2017. Tartu maakonnaga

⁷ Maakonnaplaneeringute koostamine toimub kõigis Eesti maakondades paralleelselt, koostamist koordineerib Rahandusministeerium (kuni 2015.a Siseministeerium), kelle tellimisel on koostatud mitmed üle-Eestilised juhendid, mis on vastavalt välja toodud seletuskirja peatükkides.

liitunud endisel Valga maakonna territooriumil kehtestab väljatöötatud planeeringulahenduse Tartu maavanem või valdkonna eest vastutav minister.

Maakonnaplaneeringu seletuskirjas (sh joonistel) on kajastatud haldusreformi eelsed kohalike omavalitsuste nimed ja piirid. Haldusreformi järgsed kohalike omavalitsuste nimed ja nende territoorium on kantud maakonnaplaneeringu põhijoonistele, samuti on need leitavad kehtivatest õigusaktidest.

1. VALGAMAA RUUMILINE ARENG

1.1. RUUMILISE ARENGU VISIOON

Maakonna ruumilise arengu visioon esitab kokkuvõtliku pildi olukorrast, mida Valga maakonnaplaneeringu elluviimisega soovitakse saavutada. Valga maakonna ruumilise arengu visioon tugineb maakonnaplaneeringu lähteseisukohtadele, Siseministeeriumi poolt tellitud ja koostatud maakonnaplaneeringute juhendmaterjalidele. Visioon realiseerub ptk 1.4. toodud põhimõtete ja suundumuste kaudu.

Valga maakonna ruumilise arengu visioon:

Valgamaa on ajaloolist jätkuvust ja looduslähedust väärtustava ruumistruktuuriga maakond, kus selgelt eristuvad traditsioonilised⁸ külamaastikud, vähese asustusega loodusmaastikud ning kompaktsena hoitud suuremad asulad ja linnad, mis ühtlasi koondavad mahukamat ettevõtlust ja tootmistegevust. Elanike igapäevaelu toimimine tugineb innovatiivsete ja paindlike lahenduste rakendamisel ning mugavatel ühendustel oluliste keskuslinnadega Valgamaal ja naabermaakondades, mis kokkuvõttes tagavad kvaliteetse elukeskkonna erinevates Valgamaa piirkondades.

1.2. RUUMILISE ARENGU ANALÜÜSI KOKKUVÕTE

Valga maakonna ruumilise arengu analüüs erinevate alateemade lõikes on koondatud eraldi köites (vt lisa 2). Järgnevalt on esitatud kokkuvõtte maakonna ruumilise arengu analüüsi põhijäreldustest.

1. Valgamaa asub Eestis, kuid „on ühte jalga pidi Lätis“:

1.1. Maakonnakeskus Valga ja selle lähiümbruse alad on ajalooliselt olnud tihedalt seotud Läti aladega, sh moodustab Valga riigipiiri-ülese kaksiklinna koos Valkaga. Valga linna mõjuala ulatub ka Läti aladele, luues täiendava potentsiaali linna arenguks.

1.2. Ülejäänud maakonna alade traditsiooniline ruumiline seotus erineb Valga linna ja selle lähipiirkonna omast, mis killustab Valgamaad identiteediliselt.

1.3. Euroopa liidu regionaalpoliitikast tulenevad eelised kohalikul tasandil piiriülese koostöö arendamiseks.

⁸ Traditsiooniliste külamaastike all mõeldakse 1930. aastate lõpust pärinevat maastikupilti, mis on tuvastatav toleaeegsest kaardimaterjalis

- 1.4. Logistiline positsioon nii kaupade kui reisijateveo osas, mille loovad Valka koonduvad ning Läti pealinna Riia suunas jätkuvad taristud.
- 1.5. Logistilise potentsiaali rakendumist ja piiriülese koostöö sujumist mõjutavad nii Eesti kui Läti riigitasandi prioriteedid ja kokkulepped, samuti kaubavoogude liikumist mõjutav rahvusvaheline poliitika.
2. Maakonna sisemine killustatus ja mõjutatus välistest keskuslinnadest:
 - 2.1. Maakonna põhjaosa tugev seotus Tartuga (vähemal määral Elvaga) ühelt poolt toetab vallasisese linna Otepää tuntust ja populaarsust puhke- ja rekreatsioonikeskusena, kuid teisalt ka nõrgestab Otepääd kohaliku keskuslinnana.
 - 2.2. Tõrva piirkond on mõjutatud Lõuna-Eesti regioonikeskusest Tartust.
 - 2.3. Tulenevalt ruumilisest paiknemisest maakonna nõ kaugemas servas ning väljaspool maakonda asuvate keskuslinnade, eriti Tartu mõjukusest, jääb maakonnakeskuse Valga positsioon elanikkonna teenindajana nõrgemaks.
3. Valgamaal eristub suhteliselt erandliku nähtusena Otepää linn koos lähipiirkonnaga:
 - 3.1. Otepää kui keskuslinna mõjukus, samuti osatähtsus elanikkonnast on Valga maakonnas suhteliselt tagasihoidlik.
 - 3.2. Samas omab Otepää spordi-ja puhkepiirkonnana tuntust kogu Eestis ning ka väljaspool, olles reklaamivõimaluseks kogu maakonnale.
4. Valgamaal välja kujunenud asustuse ja teenuste muster on suhteliselt soodne keskuste põhiseks arenguks ning heade ühenduste tagamiseks. Samas on ääremaalise iseloomuga alasid, mille seotus keskuslinnade ja peamiste liikumisteedega jääb nõrgaks ning mis vajavad eripäraseid lahendusi:
 - 4.1. Valgamaal on suhteliselt kõrge linnalistes asulates elavate elanike osakaal ning suur keskuslinnade arv (kolm), erinevalt teistest Kagu-Eesti maakondadest.
 - 4.2. Elanikkonna ja teenuste ruumiline paiknemine, samuti ettevõtlusaktiivsus on seotud maakonna keskuslinnade Valga, Tõrva ja Otepää ning teedevõrguga. Ulatuslikum ääremaaliste alade võond, mille elanike seotus keskuslinnadega on ebaühtlane või nõrk ning teenuste olemasolu kohapeal valdavalt tagasihoidlik, kulgeb Valgamaa keskosas, maakonna keskuslinnade mõjualade piiril.
 - 4.3. Valgamaa asustustihedus, kuigi Eesti keskmisega võrreldes madal, on suuremate linnadeta maakondade seas siiski üle keskmise kõrge.
 - 4.4. Teenuste koondumine muudab oluliseks toimepiirkondade põhise ühistranspordikorralduse, Interneti kättesaadavuse ning paindlike ja

integreeritud lahenduste pakkumise ääremaalistel aladel. Eeldada võib nn kogukonnateenuste⁹ tähtsuse ja osakaalu kasvu.

- 4.5. Hajusat asustumustrit väljaspool keskuslinnasid toetavad avaliku sektori pakutavad töökohad (kokku umbes neljandik maakonna hõivatutest, oluline tööandja eeskätt maapiirkondades), maale elama kolimise trend (on vähemärgatav, kuid eristatav) ning jätkuv tuginemine primaarsektorile ja sealjuures väikeettevõtlusele (iseendale tööandjad).
5. Rahvastikuprotsessid maakonnas tekitavad senisest tugevama surve ruumiliseks koondumiseks:
 - 5.1. Elanike arv Valgamaal jätkab kahanemist suhteliselt kiirenevas tempos, sarnaselt enamiku teiste Eesti maakondadega, sh Kagu-Eesti maakondadega. Kagu-Eesti maakondade lõikes on elanikkonna kahanemise suurusjärgud sarnased, kuid kahanemine on siiski mõnevõrra olulisem just Valgamaal. Prognoosi kohaselt võib eeldada suhteliselt stabiilsemat olukorda ning tagasihoidlikumat langust Tõrva ja Otepää toimepiirkondades, võrrelduna Valga toimepiirkonnaga.
 - 5.2. Elanikkond Valgamaal vananeb jätkuvalt, sh on probleemiks noorte väljaränne suurematesse keskustesse ning pikaajaline negatiivne iive.
 - 5.3. Maakonna elanike keskmine vanus on riigi vastavast näitajast kõrgem. Koos elanike arvuga kahaneb jätkuvalt ka õpilaste arv, mis viib koolide arvu vähenemiseni.
6. Majandus- ja ettevõtluskeskkond on tööstustraditsioonidele, primaarsektorile ning väikeettevõtlusele tuginev, pakkumata piisavalt atraktiivseid töökohti ning omamata senise suunitlusega jätkates olulist kasvupotentsiaali. Samas on töökohad, teenused ja elanikud ruumiliselt sarnaselt koondunud (keskuslinnadesse ja nende lähistele, olulisemate liikumiskoridoride äärde, vt eespool), mis on soodsaks eelduseks elanikkonna kahanemise tingimustes:
 - 6.1. Valga maakonda iseloomustab keskmisest kõrgem töötuse määr, madal tööhõive määr ning samas ka kvalifitseeritud tööjõu puudus. Struktuurse tööpuuduse esinemine muudab keerukaks ka töökohtade juurde loomise.
 - 6.2. Noorte maakonnast lahkumise põhjusena võib välja tuua kõrge kvalifikatsiooniga, atraktiivsete töökohtade puuduse.
 - 6.3. Valgamaa eripäraks Kagu-Eesti kontekstis on kaalukas sekundaarsektor, mis paraku toimib suuresti odava tööjõu põhisel

9

http://www.valgaleader.ee/images/pildid/Valgamaa_Partnerluskogu_strateegia_2015_2020_23.09.2016.pdf

(allhanked, väljaspool Eestit tegutsevate ettevõtete tootmisüksused jmt).

- 6.4. Ekspordi osakaal maakonna majanduses on madal. Keskendumine kohalikule, vähese ostujõuga turule pärsib kasvuvõimalusi.
- 6.5. Ettevõtjate hinnangul on vajadus uute ettevõtlus-ja tootmisalade järele väga madal. Peamisteks töökohtade pakkujateks on primaar- ja sekundaarsektor, tertsiaarsektori osatähtsus on väiksem, võrreldes muu Kagu-Eestiga. Sealjuures on põllumajandussektoris töökohad peamiselt väikeettevõtetes, kuigi põllumajanduslikult maakasutuselt on ülekaalus suurtootjad.
- 6.6. Valgamaa ettevõtluses domineerivad väikeettevõtted, sarnaselt muu Eestiga.
7. Valgamaa majanduselu jätkusuutlikkuse tagajana nähakse mitmekesisust, senisest suuremat ekspordi osakaalu, orienteeritust keskkonnasõbralikkusele ning olemasolevaid loodusväärtusi esile tõstvale puhkemajandusele:
 - 7.1. Maapiirkondade edasist arengut nähakse tuginemas keskkonnasõbralikule arengule, kus traditsioonilistele põllu- ja metsamajanduse suundadele lisandub senisest tugevamalt (loodus)turism. Perspektiivis võiks Valgamaa majandus olla ka teadmispõhisem ning senine majandustegevus täieneda loome-ja hõbemajanduse ning taastuvenergeetika võrra.
 - 7.2. Tulenevalt globaalsetest trendidest nähakse olemasoleva maakonnakeskuste ja väikelinnade madal- ja kesktehnoloogilise tööstusbaasi ümberkujunemise või muude valdkondade arvelt osakaalu vähenemise vajadust, kuivõrd Eesti ei ole selles valdkonnas enam konkurentsivõimeline rahvusvahelises mastaabis. Hetkel suhteliselt tugeva tööstussfääriga Valgamaal võib see pikas perspektiivis kaasa tuua töökohtade arvu järsu vähenemise.
 - 7.3. Valgamaa võimaliku potentsiaalina käsitletava metalliklastri arengueelduseks võib pidada väljundi mitmekesisustumist, tootlikkuse kasvu ning orienteeritust ekspordile.
 - 7.4. Väiketalanduse tähtsuse tõttu maamajanduslikus tööhõives on oluline tegevusvaldkondade mitmekesisus, mis aitab väiketootjatel toime tulla. Teise olulise toimetulekutoena väikeettevõtjatele laiemalt toimib võrgustumine (klasterdumine, koostöö).
 - 7.5. Puhkemajandus on Valgamaal koondunud Otepää piirkonda, kuid majutusasutusi ja puhkemajanduslikku tegevust jagub ka mujal maakonnas. Atraktiivsete loodusmaastike poolest paistab lisaks Otepää looduspargile silma ka Karula rahvuspargi ala, samuti mitmed väiksemad piirkonnad Valga maakonnas.
 - 7.6. Maamajanduse mitmekesistamise potentsiaali kannab endas muuhulgas loomemajanduse võimalik areng.

1.3. RUUMILISE ARENGU SUUNAMINE ÜLERIIGILISES PLANEERINGUS

Järgnevalt on esitatud üleriigilises planeeringus „Eesti 2030+” toodud üldstrateegilised eesmärgid ja seisukohad maakonnaplaneeringutele, millega on arvestatud Valga maakonna ruumilise arengu põhimõtete välja töötamisel (vt pikemat kokkuvõtet maakonnaplaneeringu lähteseisukohtadest lisas 3).

Üleriigilise planeeringu kohaselt on peamised kontseptsioonid, mille järgi Eesti ruumilist arengut soovitakse suunata:

1. **hajalinnastumine** (asustuse arendamisel säilitatakse ja väärustatakse praegust asustusstruktuuri),
2. **toimepiirkondade põhisus** igapäevateenuste ja majanduse arengu tagamisel,
3. **asustussüsteemi sidustamine** toimepiirkondade siseselt, Eesti-siseselt ja välismaailmaga.

Maakonna tasandil on üleriigilises planeeringus seatud üldstrateegilisteks eesmärkideks:

1. tänaste toimepiirkondade funktsionaalsuse säilimine,
2. ruumi mõistlik ettevalmistamine elukvaliteedi säilimiseks ja tõusuks rahvastiku kahanemise tingimustes,
3. olemasolevale asustusstruktuurile toetuva mitmekesise ja valikuvõimalusi pakkuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine (valikuvõimaluse säilimine eelistatuima elukeskkonna osas),
4. töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu,
5. minimaalse avaliku teenuse tagamine toimepiirkondades ja äärealadel,
6. asustuse säilimine ääremaadel ja eritingimustega piirkondades (nt väikesaared ja piirialad).

Alameesmärgid ehk meetmed peamise eesmärgi saavutamiseks:

1. eesmärgiks on tagada head elamise ja töötamise võimalused kõigis paikades,
2. säilitada teatud asustussüsteemi osad (maapiirkonnad, ääremaad),
3. tagada elukeskkonna kvaliteet kiire arenguga piirkondades (suuremad linnad ja nende ümbrus)
4. maa-asustuse elujõulisuse tagamise vahendiks on linliku ja maalise elulaadi kombineerimine.

1.4. RUUMILISE ARENGU PÕHIMÕTTED JA SUUNDUMUSED VALGA

MAAKONNAS. PLANEERINGULAHENDUSE PÕHJENDUSED

Valga maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on välja töötatud tuginedes ühelt poolt üleriigilisele planeeringule „Eesti 2030+“, mis on maakonna tasandil ruumilise arengu planeerimisel peamiseks suunda andvaks alusdokumendiks, ning teistele riiklikele suunistele ja juhenditele. Teisalt on maakonna ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste kujundamisel arvestatud kohaliku kontekstiga, lähtudes maakonna kohta koostatud ruumilise arengu analüüsi järeldustest (vt ptk 1.2). Arengu põhimõtete ja suundumuste eesmärgiks on tasakaalustada riiklike ja kohalike huvisid, mis arvestavad nii riiklike suuniste kui kohalike omavalitsuste soovidega. Maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on aluseks maakonnaplaneeringu lahenduse välja töötamisele teemavaldkonniti. Planeeringulahenduse kujunemise kaalutlused toob täpsemalt välja ka KSH aruanne.

Valga maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused:

1. Asustuse arengu suunamisel Valgamaal lähtutakse olemasolevast asustusstruktuurist, see tähendab:
 - 1.1. Kasutatakse ära olemasolevaid taristuid ning tihendatakse olemasolevaid kompaktse ruumistruktuuriga asulaid, suunates arengud nende asulate keskusaladele;
 - 1.2. Väärtustatakse olemasolevaid hajusaid asustusmustreid maapiirkondades, pakkudes paindlikke ja kogukonnapõhiseid lahendusi teenuste tarbimiseks, et säilitada maapiirkondade suhteline atraktiivsus elukohana;
 - 1.3. Väärtustatakse väärtuslikke põllumajandusmaid kui ressursi ning nende eesmärgipärast kasutust.
2. Asustuse areng Valgamaal tugineb olulisel määral maakonna keskuslinnadele ning väljaspool maakonda paiknevatele, Valgamaa elanike jaoks tähtsatele keskuslinnadele (eelkõige Tartu, kuid ka Võru; rahvusvaheliselt ka piiriülesed tõmbekeskused Riia ja Valmiera).
3. Valgamaa ettevõtluse arendamisel on otstarbekas eelkõige olemasolevate taristu- ja asustusstruktuuride ärakasutamine ning väärtustamine, puudub vajadus täiendavate arengualade määratlemiseks väljaspool väljakujunenud asulaid.
4. Valgamaal puudub vajadus täiendavate suuremate tootmisalade määratlemiseks, eeldatavalt koondub ettevõtlus- ja tootmistegevus jätkuvalt valdavalt olemasolevate keskuste piirkonda, vt ka eelnev punkt.
5. Säilitatakse erinevad ruumiväärtused linnalise ruumistruktuuriga asulates ja maapiirkondades – piisav kompaktsus linnades ja teistes tiheda ruumistruktuuriga keskusasulates ning iseloomulik hajusus

maapiirkondades.

6. Liikuvuse suunamisel, sh ühistranspordi korraldamisel, lähtutakse keskus-tagamaa põhistest ühendustest, arvestades sealjuures ka üle maakonna piiri ulatuvaid vajadusi. Teenuste ja töökohtade kättesaadavus keskuse tagamaa elanike jaoks põhineb, lisaks paindlikele lahendustele ning kohapeal olemasolevatele teenustele, vastaval liikuvuskorraldusel.
7. Liikumisvõimaluste tagamise alusena peetakse silmas teedevõrgu heakorda ja täiendamise vajadusi, arvestades maakonnatasandi täpsusastet. Sealjuures kajastatakse teadaolevad põhimõttelised vajadused, kuid täpsemad lahendused igal konkreetsel juhul selguvad täiendavate planeeringute/projektide käigus.
8. Rohelist võrgustikku ja väärtuslikke maastikke käsitletakse olulise ressursina, mis kätkeb endas maakonna mainet kujundavaid loodusväärtusi, samuti paljuskki puhkemajandusele arenguvõimalust pakkuvaid puhkeväärtusi.
9. Puhkeväärtusena on oluline avaliku juurdepääsu võimalus väljakujunenud supluskohtadele.
10. Elukeskkonna kvaliteedi tagamisel on oluline roll muuhulgas esteetilistel väärtustel, lisaks looduslikule esteetikale ka inimtekkelise pärandi väärtustamisel. Elukeskkonna esteetilised väärtused hõlmavad nii väljakujunenud (küla)maastikulisi tervikuid, linnalises keskkonnas kujunenud iseloomulikke miljöösid kui ka üksikehitiste kõrget arhitektuurset kvaliteeti. Elukeskkonna esteetiliste väärtuste säilimist ja jätkuvust tuleb pidada kvaliteetse elukeskkonna üheks tagatiseks.
11. Maakonna arengu kavandamisel arvestatakse kaitstavate muinsus- ja loodusväärtustega.
12. Maakonna arengu kavandamisel arvestatakse riigikaitseliste huvide ning nendega seotud piirangutega.
13. Maavaradega varustatuse tagamist käsitletakse avaliku huvina, kuid kaevandustegevuse eelduseks saab pidada parimate teadaolevate tehniliste jm võimaluste kasutamist, vähendamaks kaasnevat keskkonnahäiringut nii looduskeskkonnale kui elanikele. Kaevandamisjärgselt tuleb kasutatud alad korrastada, kas loodusliku keskkonna taastumiseks, majandustegevuseks või rekreatsiooniks sobilike aladena.

Tuginedes ülaltoodud põhimõtetele **keskendub Valga maakonnaplaneeringu lahendus järgmistele teemadele:**

- keskuste võrgustiku määramine, et luua eeldused kahaneva elanikkonna tingimustes toimivaks asustusstruktuuriks, kus teenused ja töökohad on koondunud väljakujunenud keskustesse. Keskustega seotakse teedevõrk, sh uuendatakse kergliiklusteede vajadus ja põhimõtteline paiknemine;

- linnalise asustuse alade määramine, et tõsta olemasolevate keskuste tihedust ja kompaktsust. Eesmärgiks on suurendada piirkonna ruumilist ja funktsionaalset sidusust ja soodustada mitmekesise elukeskkonna säilimist, sh ettevõtlusalade arengut. Samuti võimaldab kompaktne linnaline asustus hoida tehnilise ja sotsiaalse taristu rajamise ja säilitamisega seotud kulutused võimalikult madalal tasemel.
- riigikaitse ruumiliste vajaduste tagamine, et võimaldada piiräärsele maakonnale omaselt riigikaitse ehitiste toimimist. Maakonnaplaneeringus kajastatakse riigikaitse ehitisi ja nende piiranguvööndeid.

Tasakaalustatud ja läbimõeldud ruumilise arengu saavutamisel on olulised **varasemalt koostatud teemaplaneeringud**. Eelmise, 1999.a kehtestatud, Valga maakonnaplaneeringu täpsustamiseks on koostatud teemaplaneeringud.

Käesoleva maakonnaplaneeringu koostamisel on ilmnenud vajadus teatud arengusuundade ja/või -tingimuste kaasajastamise järele ning sellega seoses on **teemaplaneeringute lahendust muudetud või täpsustatud**. Järgnevalt on välja toodud teemaplaneeringute **muudatuse ulatus**:

1. Teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ (kehtestatud 2005.a, vt lisa 4) puhul on kaasajastatud/korrigeeritud:
 - 1.1. Rohelise võrgustiku kasutustingimusi. Kuna eelmine teemaplaneering on kehtestatud 2005.a, mil reguleerimine oli arengusurve perioodile kohaselt range, siis nüüdseks on olud muutunud ja kasutamistingimuste ülevaatamine on otstarbekas;
 - 1.2. Rohelise võrgustiku piire. Rohelise võrgustiku piirid on täpsustatud valdade ja linnade üldplaneeringute raames. Rohelise võrgustiku piire on korrigeeritud ka T. Veersalu 2014.a maakonnaplaneeringu eeltööna valminud „Valga maakonna rohevõrgustik“¹⁰ tehtud ettepanekute järgi (maakonna tasandil rohelise võrgustiku sidususe parandamiseks);
 - 1.3. Väärtuslike maastike kasutustingimusi. Kuna eelmine teemaplaneering on kehtestatud 2005.a, mil reguleerimine oli arengusurve perioodile kohaselt range, siis nüüdseks on olud muutunud ja kasutamistingimuste ülevaatamine on otstarbekas.

Juhul, kui eelnevalt koostatud maakonnaplaneeringu teemaplaneering on endiselt asjakohane, viib käesolev planeering selle kehtestatud kujul sisse. Sisseviidav planeering on „Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal“, kehtestatud maavanema korraldusega 29.02.2008 nr 137. Planeeringu lahendus kajastatakse käesolevas maakonnaplaneeringus, ilma täiendavat menetlust ja arutelu avamata. Teemaplaneering on toodud lisas 5.

¹⁰

https://valga.maavalitsus.ee/documents/180027/9218154/VALGAMAA_ROHEV6RGUSTIK_20151015.pdf/de341fd8-9663-40f3-ae97-1d9e21a73590

2. ASUSTUSSTRUKTUUR JA ASUSTUSE SUUNAMINE

Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“ seab eesmärgiks kvaliteetse ja mitmekesise elukeskkonna tagamise kõikjal Eestis. Selle eesmärgi täitmiseks sätestab „Eesti 2030+“ kaks peamist põhimõtet:

1. olemasoleva hajaasustusstruktuuri säilitamine
2. linnaruumi kompaktsuse tõstmine.

Asustuse arengu suunamise üldine huvi on, et asustuse areng ei tooks kaasa asjatuid kulusid uue tehnilise ja sotsiaalse taristu rajamisel ja ekspluatatsioonil, kuid soodustaks mitmekesise ja kvaliteetse elukeskkonna säilimist. Sellise arengu saavutamiseks on tarvis suurendada olemasoleva kompaktse asustusega piirkondade ruumilist ja funktsionaalset sidusust, leida uus rakendus kasutusest välja langenud hoonetele ja neid ümbritsevatele aladele ning säilitada väljakujunenud asustustustreid hajaasustuses.

Lähtudes üleriigilise planeeringu põhimõtetest, tuleks tihedalt asustatud aladel kompaktsust tõsta ning hajaasustuses olemasolevat elukeskkonna kvaliteeti hoida, sh säilitada pühasustust äärealadel. Et säilitada ja luua kvaliteetset elukeskkonda, tuleb vältida sellise asustustiheduse tekkimist, mis ühest küljest ei järgi olemasolevat hajaasustusstruktuuri ja teisest küljest ei tekita veel kompaktset asustustust.

Valga maakonnas, kus puudub suurem arendussurve ning tegemist on valdavalt elanike arvu kahanemisega, on asjakohane keskenduda olemasolevate keskuste tugevdamisele töökohtade ja teenuste pakkujatena. Olemasolevate keskuste elujõulisuse säilimine on oluliseks tagatiseks elukvaliteedi tagamisel ka maalises piirkonnas.

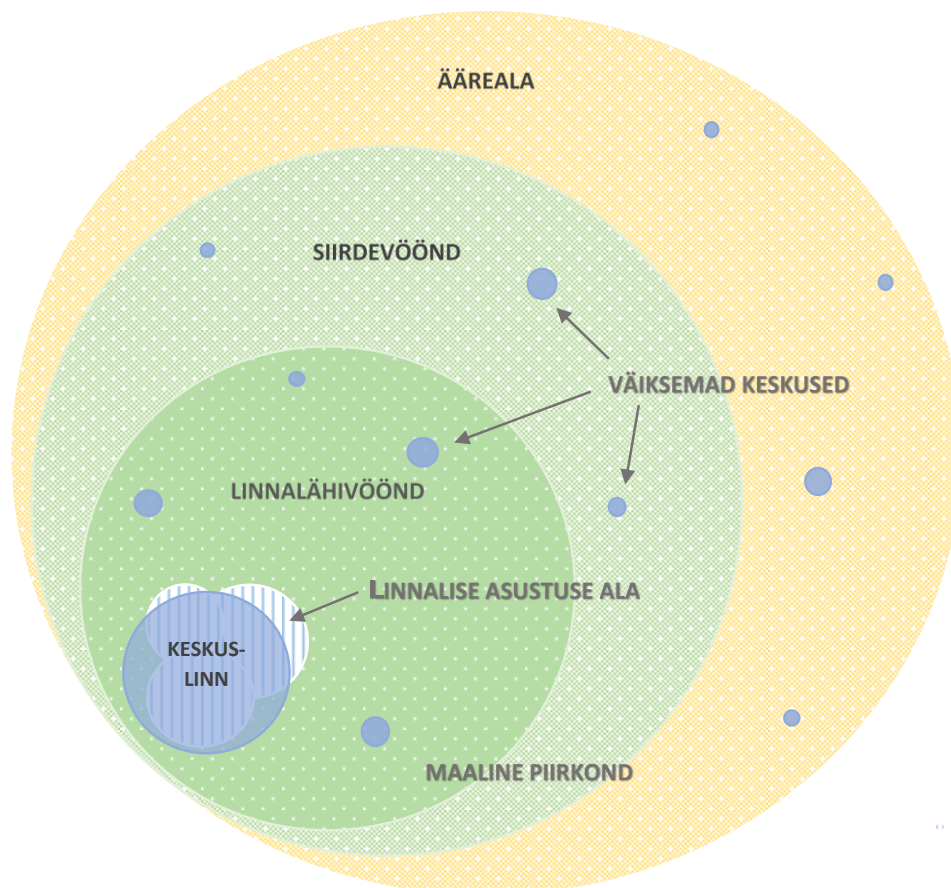
Maakonnaplaneeringus käsitletakse asustusstruktuuri allpool joonisel toodud mudeli järgi, mis näitab ära asustuse suunamise võtmekomponentide – **toimepiirkonna, keskuste võrgustiku ja linnalise asustuse ala** – omavahelised seosed.

Toimepiirkond on ala ühe toimiva keskuslinna ümber, mille maalisel tagamaal toimivad väiksemad keskused. Keskuslinnast kaugenedes väheneb elanike seotus keskuslinnaga ning maalises asustuses eristuvad vööndid selle järgi, kui suur osa elanikest igapäevaselt keskuslinna sõidab: linnalähivööndi seotus keskuslinnaga on suurim ning äärealal väiksem. Keskuslinnast kaugemal tõuseb esile kohalike väiksemate keskuste tähtsus eluvajalike teenuste pakkujatena.

Asustuse edasist arengut suunatakse kas hajususe või kompaktsuse põhimõttele: hajaasustatud maapiirkondades olemasolevat asustusstruktuuri jälgivana ning olemasolevates keskustes tihendamise põhiselt, mis tagab

keskuste suurema kompaktsuse. Kompaktse asustuse võimalikku laienemist – linnalise asustuse alasid – nähakse ette vaid suuremate keskuste juurde ja lähiumbrusesse, kus on tõenäoline kompaktse ja mitmekülgse linnalise elukvaliteedi tekkimine. Linnalise asustuse ala võib olla väiksem administratiivpiiridega määratud territooriumist. Asustuse suunamise kohta vaata põhjalikumad ülevaadet ptk 2.1-2.3.

Joonis 2. Asustusstruktuuri ülevaatlik skeem: keskused toimepiirkonnas ja tugitoimepiirkonnas ning asustuse iseloom

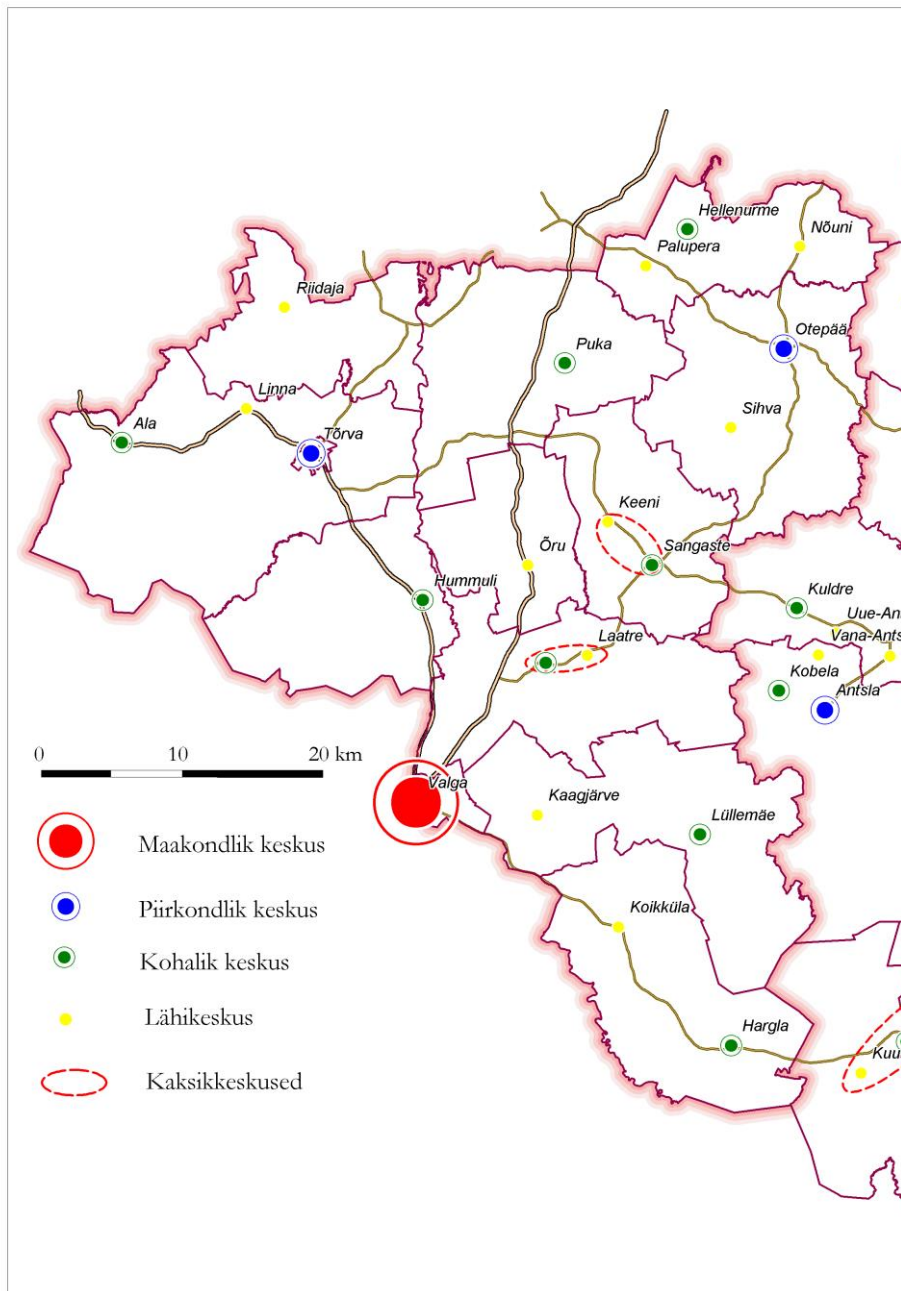
2.1. KESKUSTE VÕRGUSTIK JA TOIMEPIIRKONNAD

Valgamaa **keskuste võrgustik** moodustub erineva taseme keskustest, mille määramisel on lähtutud töökohtade ja erinevate teenuste paiknemisest, samuti toimepiirkondadest – arvestatud on funktsionaalsete seostega, millised keskused-tagamaad koos toimivad¹¹. Keskuste määramise eesmärgiks on tagada kogu maakonnas töökohtade ning teenuste kättesaadavus ning seeläbi elukvaliteet nii linnades kui maapiirkondades.

¹¹ Keskuste määramisel on arvestatud Statistikaameti poolt 2014.a koostatud raportiga "Toimepiirkondade määramine" ja RAKE 2015.a koostatud uuringuga "Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes"

Keskuste 4-astmeline hierarhia lähtub põhimõttest, et madalama taseme keskustest kõrgemale liikudes lisandub teenuseid, mida on antud tasemel oluline tagada. Põhjalikuma ülevaate teenuste jagunemisest keskuste vahel annab peatükk 2.1.2.

Joonis 3. Valgamaa keskuste võrgustik

Maakonnaplaneeringuga määratakse järgmised keskused:

- **Maakondlik keskus** – linn, kuhu on koondunud töökohad ja haridusasutused, regionaalsed avaliku sektori pakutavad teenused ja mitmekülgsed erasektori pakutavad teenused. See on keskus, kuhu inimesed igapäevaselt eelkõige töö- ja haridusalaselt liiguvad.

Maakondlikuks keskuseks on **Valga linn**.

- **Piirkondlik keskus** – keskus, mis teenindab väiksemat rahvastikku kui maakondlik keskus ning pakub väiksemat hulka teenuseid ja töökohti. Piirkondlikku keskust eristab madalama taseme kohalikust keskusest see, et pakutakse erinevaid kvaliteetteenuseid.

Piirkondlikeks keskusteks on **Otepää ja Tõrva linn**.

- **Kohalik keskus** – keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. Need on keskused, mis võivad, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks.

Kohalikuks keskuseks on **Hummuli, Ala, Puka, Hellenurme, Lüllemäe ja Hargla**.

Koos toimivad **kaksikeskused** moodustavad **Sangaste-Keeni ja Tsirguliina-Laatre**.

- **Lähikeskus** – keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel.

Lähikeskusteks on **Riidaja, Linna, Õru, Palupera, Sihva, Kaagjärve, Koikküla ja Nõuni**.

Valga maakonnas on üks toimepiirkond, keskusega Valgas ja kaks tugitoimepiirkonda, keskustega Tõrvas ja Otepääl.

Toimepiirkond moodustub **keskuslinnast** ja selle valdavalt **maalise asustusega tagamaast**. Toimepiirkonna keskuseks on linn (Valga maakonna puhul Valga linn), kuhu toimub igapäevane pendelränne nii töökohtade kui teenuste tõttu ning kuhu on tagamaalt võimalik jõuda 30 minutiga. Keskuslinnast kaugenedes väheneb elanike seotus keskusega ning keskuse tagamaal maalises piirkonnas eristuvad vööndid lähtuvalt sellest, kui suur osa elanikkonnast igapäevaselt keskuslinna sõidab. Kuna maalise piirkonna kõikides vööndites, sh linnalähivööndis, elavad inimesed, kes igapäevaselt keskuslinna ei sõida, on kogu toimepiirkonnas oluline tagada teenused elanike kodulähedastes **väiksemates keskustes**: kohalikes keskustes ja lähikeskustes.

Sarnasest loogikast lähtuvad ka **tugitoimepiirkonnad**, mis eristuvad toimepiirkonnast eelkõige kauguse tõttu toimepiirkonna keskuslinnast: kohalikud elanikud on igapäevaselt seotud kohalike, vähemal hulgal teenuseid ja töökohti pakkuvate keskusasulatega. Valgamaal moodustuvad tugitoimepiirkonnad Tõrva ja Otepää ümber.

Valga maakonna ruumiliseks eripäraks on kolme keskuse ja tagamaa süsteem, kus piirkondlikult on tugitoimepiirkonna keskustel Tõrval ja Otepääl oluline mõju. Funktsionaalselt on maakonna põhjaosa Aakre, Nõuni, Puka, Palupera, Hellenurme piirkonnad seotud Tartu maakonnaga ning Elva toimepiirkonnaga. Otepää toimepiirkond tõmbab ka Põlva maakonna Kanepi valla elanikke.

Põhimõtted keskustes asuvate teenuste ja töökohtade kättesaadavuse tagamiseks Valga maakonnas

1. Toimepiirkonna linnalähivöönd (pendelrändes osaleb >30% elanikkonnast):

- 1.1. Teenuste ja töökohtade kättesaadavus põhineb ühistranspordil – inimene sõidab teenuse juurde, vajadusel tuleb ühistranspordikorraldust vastavalt korrigeerida;
- 1.2. Ühistranspordi liinide ja graafikute kujundamisel peab olema tagatud ühistranspordiga keskuslinna tööle ja kooli käimise võimalus;
- 1.3. Alternatiivselt tuleb soodustada teenuste-töökohtadeni jõudmiseks kergliikluse kasutamist ning juurde rajada kergliiklusteid.

2. Siirdevöönd ja ääreala¹²:

- 2.1. Teenuste kättesaadavus põhineb eelkõige väiksemate keskuste tugevdamisel ja paindlikel lahendustel (eelkõige äärealal):
 - 2.1.1. teenus sõidab kohale perioodiliselt (kauplusauto, pangabuss jne);
 - 2.1.2. tellimussõidud väiksemate sõidukitega üksikutele tellijatele (nõudebuss);
 - 2.1.3. interneti-põhised lahendused (võimalusel, sõltuvalt teenusest), mis eeldab interneti piisava kättesaadavuse ja signaali kvaliteetse tugevuse olemasolu kõikides piirkondades;
 - 2.1.4. pargi-reisi süsteemi arendamine;
 - 2.1.5. vastavalt teenuse olemusele soodustada automaatjaamade levikut – pakiautomaadid, automaattanklad jne;
 - 2.1.6. ühistransporditeenuse korraldamisel on esmaseks prioriteediks laste kooli viimine-toomine, teiseks prioriteediks tööalase pendelrände vajaduste rahuldamine. Liinide ja graafikute

¹² Käesoleva planeeringu puhul ei ole peetud otstarbekaks eristada meetmeid siirdevööndi ja äärealade osas. Siirdevööndi puhul kasutab paikseid teenuseid 70% ja enam elanikkonnast, äärealal 85% ja enam elanikkonnast, mis näitab, et kuigi igapäevane ühistranspordiühendus on oluline 15-30% elanikkonnast, on põhimõtteline suund kohalike teenuste pakkumisel nii siirdevööndis kui äärealal paindlike lahenduste osatähtsuse tõstmine.

kujundamisel on oluline arvestada peamiste tööalase rände suundadega ning tööaegadega.

2.2. Töökohtade kättesaadavuse parandamiseks soodustatakse:

2.2.1. kaugtöövõimaluste loomist teeninduskeskustes ja teenustega külakeskustes, nt renditavate töölaudadega, baassisustusega (kontorimööbel, printer, telefon, kvaliteetne internet jm kontoritööks esmavajalik) kaugtöö-kontorite näol. Kaugtöö-kontorite loomisel on mõistlik olemasolevate lairiba-internetiühenduste ära kasutamine.

2.3. Kohapealsete töökohtade ja paindlike teenuste kättesaadavuse tagamine sh kogukonna algatuste toetamine toimepiirkondade siirdevööndis eeldab võrreldes linnalähivööndiga enam regionaalset tähelepanu ja erinevaid toetusmehhanisme.

3. Ühistranspordikorraldus võimaldab ühendusi tugitoimepiirkonna keskusest maakonnakeskusesse ning lähemate ja/või oluliseks sihtpunktiks olevate teistes maakondades asuvate keskuslinnadega: eelkõige Tartu ja Võru suunal, kuid ka Viljandi suunal.

2.1.1. ETTEVÕTLUS JA TÖÖKOHAD

Valga maakonna majandussektoris toimib Lõuna-Eesti kontekstis küllaltki tugev sekundaarsektor ning primaarsektori traditsioon, vähem töökohti pakub tertsiaarsektor. Ettevõtluskeskkond on Lõuna-Eestile omaselt väikeettevõtlusel põhinev.

Valgamaa majanduselu jätkusuutlikkuse tagajana nähakse mitmekesisust, senisest suuremat ekspordi osakaalu, orienteeritust keskkonnasõbralikkusele ning olemasolevaid loodusväärtusi esile tõstvatele harudele: puhkemajandusele, loome- ja hõbemajandusele ning taastuvenergeetikale.

Puhke- ja turismimajandusega tegelemise peamisteks piirkondadeks on Via Hanseatica teemaplaneeringuga määratud puhkepiirkonnad: Otepää intensiivse puhkuse piirkond, Tõrva-Helme kultuurilis-ajalooline piirkond ning Karula-Taheva loodusturismi piirkond (vt ka ptk 4.1.1.). Kõrge puhkeväärtusega piirkondadena nähakse ka kõiki maakonnaplaneeringus toodud väärtuslikke maastikke, kus on soositud turismi- ja puhkemajanduslik ettevõtlus.

Käesoleva planeeringuga täiendavaid ettevõtlusalasid ei määrata¹³.

¹³ Siin ja edaspidi: planeeringu koostamise käigus on ilmnenud, et olemasolevad maa-alad on piisavad ning täiendava maa-ala/ehitise kavandamine ei ole vajalik.

Põhimõtted ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja töökohtade paiknemiseks

1. Maakonnaplaneering näeb ettevõtluspiirkondadena eelkõige planeeringulahenduse järgseid linnalise asustuse alasid.
2. Maalises asustuses ja väiksemates keskustes on oluline soodustada väikeettevõtluse arengut ja väiksemahulist tootmist, sh maakonna äärealadel, mis tagaks seeläbi elanikele kohapealsete töökohtade olemasolu.
3. Valgamaa majanduses on oluline toetada tegevusalade mitmekesisustumist, samuti madal- ja kesktehnoloogiliselt tööstuselt ümber orienteerumist.
4. Elamu- ja tööstusalade (funktsioonide) lähestikku planeerimisel tuleb lähtuda häiringute vähendamise vajadusest (sh arvestada müra, välisõhusaaste, lõhna, valgusreostuse, jäätmetekke, liikluskoormusega jne) ning kaaluda ühe või teise funktsiooni sobivust olemasolevasse maakasutusstruktuuri:
 - 4.1. olemasolevate elamute vahetus läheduses eelistada kaubandusliku- ja teenindusliku iseloomuga ettevõtlust;
 - 4.2. suuremate ettevõtlusalade või üksikute tootmishoonete arendamisel elamu- ja puhkealade ning ühiskondlike hoonete lähedusse tuleb need vajadusel omavahel eraldada kõrghaljastatud puhveraladega ja rakendada vajadusel võimalikke negatiivseid mõjusid leevendavaid meetmeid;
 - 4.3. juhul kui puhveraladeks pole ruumi, tuleb eelnevalt välja selgitada, kas mõju efektiivseks leevendamiseks/vähendamiseks on teisi meetmeid;
 - 4.4. teatud keskkonnamõju piiramisel/leevendamisel (nt loomalauteade lõhnahäiringute puhul) ei ole väikeses mahus kõrghaljastusel efekti, vaid tuleb kombineerida kõrghaljastust koos vahemaade ehk puhveraladega.
5. Tootmisettevõtete ja -hoonete rajamiseks võtta eelistatult kasutusele endiste majandite farmide ja tehnohoonete (remonditöökojad jms) alad.
6. Täiendavaid suurõnnetuse ohuga ettevõtteid lähiajal ei kavandata, arendussoovi ilmnemisel tuleb läbi viia asukohavalik ja riskianalüüs.

2.1.2. TEENUSED

Maakonnaplaneeringus on määratud keskuste igale tasemele vastavad teenused, mida on soovitatav antud tasemel **minimaalselt** pakkuda¹⁴. Erandiks on siinkohal madalaima taseme keskused – lähikeskused – mis on teatud teenuste koondumise kohaks, kuid kus väiksuse tõttu ei ole põhjendatud kindla nimekirja alusel teenuste tagamine. Antud tasemel

¹⁴ Teenuste nimekiri baseerub Tartu Ülikooli Rakendusuuringu keskkuse 2015.a koostatud uuringule "Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes" ning baseerub keskuste tagamaa praegusele ja perspektiivsele elanike arvule.

sõltub pakutavate teenuste valik kohalikust kogukonnainitsiatiivist ja ettevõtlusaktiivsusest. Maakonnaplaneeringus määratletud soovituslike teenuste nimekiri ei ole lõplik ning võib vastavalt keskuste võimekusele täieneda.

Maakonna keskustes on soovitatav tagada järgmised teenused:

- Lähikeskuses – kodulähedased teenused sõltuvalt kogukonna- ja ettevõtlusiniitsiatiivist. Lähikeskustena on käsitletud asulaid, mille olulisust teenuste pakkujana kohalikul tasandil on esile tõstnud maavalitsus ning kohalikud omavalitsused.
- Kohalikus keskuses – sageli tarbitavad lihtteenused ning põhiteenused, mis vajavad suuremat professionaalset meeskonda ja/või kõrgemate investeerimis- ja majandamiskuludega taristut.
- Piirkondlikus keskuses – kohalikud kvaliteetteenused, mis kohalikes keskustes osutatavate teenustega võrreldes vajavad omakorda kõrgema väljaõppega meeskonda ja investeeringute taset.
- Maakondlikus keskuses regionaalsed teenused, mis on suunatud kogu maakonna elanike teenindamiseks.

Keskuste 4-astmeline hierarhia lähtub põhimõttest, et madalama taseme keskustest kõrgemale liikudes lisandub teenuseid (vt joonis 4). **Tulenevalt piirkondlikest eripäradest ei pruugi kõikides keskustes olla kõiki soovitatavaid teenuseid, mistõttu üksikute teenuste tagamiseks tuleb kaaluda ja rakendada erinevaid parendusvõimalusi, arvestades omavalitsuse profiiliga:**

- teenuse tekitamine;
- ühistranspordi korraldamine teenuse kättesaadavuse parandamiseks (inimene läheb teenuse juurde);
- paindlikud lahendused (teenuse toomine inimeseni).

Maakonnakeskuse tasemel ei pea kõik maakonnatasandi teenused asuma otseselt Valga linnas, vaid rahuldava kättesaadavuse (umbes 40 km, 60 min ühistranspordiga) raadiuses – nt maakondlik spordikeskus asub Käärikul.

Planeeringus toodud kaksikeskused täiendavad teineteist, mistõttu antud taseme teenused võivad jaguneda kahe keskuse vahel.

Kvaliteetse gümnaasiumihariduse kättesaadavuse tagamine on riigi prioriteet, mida viiakse ellu gümnaasiumivõrgu arendamisega valdavalt maakondlikes keskustes lähtudes haridusstrateegiast¹⁵ ja selle

¹⁵ Eesti elukestva õppe strateegia 2020, Haridusministeerium.

programmidest. Piirkondlikes keskustes gümnaasiumihariduse arendamine toimub vastavalt riiklikele vajadustele.

			MAAKONDLIK KESKUS
			
			(Riigi)gümnaasium
			Kutsekool
			Maakonna- raamatukogu
			Võistlusstaadion
			Tervisespordikeskus
			Regionaalhaigla
			Töötukassa osakond
		PIIRKONDLIK KESKUS	Haigekassa kliendi- teenindusbüroo
			Teised regionaalsed teenindusbürood*
			Pangakontor
			+
		Gümnaasium	
		Kultuurikeskus	
		Ujula	
		Hooldekodu eakatele	
		Esmatasandi tervishoiukeskus (perearst)	
		Hambaravikabinet	
		Apteek	
		Kiirabijaam (brigaadi asukoht)	
	KOHALIK KESKUS	Riiklik päästekomando	
		Piirkonnapolitsei töökoht	
		Töötukassa büroo	
		Ehituskaupade kauplus	
		+	
	Lasteaed		
	Algkool		
	Põhikool		
	Noortekeskus/tuba		
	Rahvamaja		
	Raamatukogu		
	Välispordiväljak		
	Spordisaal		
	Terviserada		
	Päevakeskus		
LÄHIKESKUS	Sotsiaaltöötaja vastuvõtukoht		
	Politseiametniku vastuvõtukoht		
	Vabatahtlik päästekomando		
Era- ja kogukonna- initsiatiivil baseeruvad teenused nt	Vallavalitsus		
	Postipunkt või -kontor		
	Sularaha automaat või postipank		
toidukaupade kauplus, seltsimaja jne	Autokütuse müügikoht		
	Toidu- ja esmatarbe- kaupade kauplus		
* EMTA, PPA, Maanteeameti liiklusregistrer, SKA klienditeenindus, Keskkonnaamet, PRIA ja Põllumajandusameti keskus			

Joonis 4. Keskused ja teenused

2.2. LINNALISE ASUSTUSE ALAD

Linnalise asustuse alad on Valga maakonnaplaneeringus määratletud eesmärgiga luua kompaktsed linnalised alad, kuhu ka jätkuvalt suhteliselt kiirelt kahaneva rahvaarvu tingimustes koonduvad töö- ning elukohad. Juba olemasolevate linnaliste keskuste tiheduse ja kompaktsuse tõstmine suurendab piirkonna ruumilist ja funktsionaalset sidusust, soodustab mitmekesise ja kvaliteetse elukeskkonna säilimist ja tekkimist ning hoiab uue tehnilise ja sotsiaalse taristu rajamisega kaasnevad kulutused võimalikult madalal tasemel.

Linnalise asustuse aladena ei käsitleta monofunktsionaalset asustust (nt suvilapiirkonnad), vaid äri-, tootmise-, teenuste-, elamis- ja puhke funktsioonidega alasid, kus on perspektiivne linnalise elukvaliteedi teke. Linnalise asustuse alade terviklikuks arendamiseks jagatakse linnalise asustuse ala **tiheasumiteks** (võib olla ka üks tiheasum), mida arendatakse alltoodud põhimõtete ja tingimuste järgi (nt koostatakse tiheasumi ruumimudel).

Linnalise asustuse alad on Valga **maakonnaplaneeringus määratletud**¹⁶:

- **Valgas ja selle lähiümbruses**
- **Otepääl ja selle lähiümbruses**
- **Tõrvas ja selle lähiümbruses**

Põhimõtted linnalise asustuse aladel

1. Linnalise asustuse alad on Valga maakonnas alad, mis jäävad nii elanike, töökohtade kui ka teenuste peamise koondumise kohtadeks ka kahaneva rahvaarvu korral.
2. Linnalise asustuse alad hõlmavad nii elamualasid, tootmisalasid, äripiirkondi kui ka tihedale asustusele omaseid puhkealasid.
3. Linnalise asustuse alasid käsitletakse üldplaneeringutes tervikutena, st ei lähtuta asustusüksuste vm halduspiiridest.
4. Asustuse suunamine ala sees lähtub eelkõige tihendamise printsiibist, millega eelistatakse tühjade maa-alade ja tühjalt seisvate hoonete kasutusele võtmist.
5. Eelisarendatakse keskkonnasäästlikke ja tervislikke liikumisviise nagu jalgsi- ja jalgrattaga liikumine ning kergliiklusteed integreeritakse ühistranspordivõrguga.
6. Linnalise asustuse aladele ulatuvad roheline võrgustiku osad on eelkõige puhkeotstarbelised, kuid oluline on säilitada ja parandada roheline võrgustiku sidusust nii linnalise asustuse ala siseselt kui ka ühendusi

¹⁶ Määramisel on lähtutud Statistikaameti poolt kasutatavast metoodikast: tiheasustusega paikkondadest, kus elab vähemalt 200 elanikku ning hoonete vahekaugus on alla 200 m; kehtivatest üldplaneeringutest ning arvestatud laienemisvõimaluste-vajadustega lähtuvalt piirkonna eripärale (vt KSH aruanne)

- teiste rohevõrgu struktuuridega. Sidususe säilitamisel on keskne roll rohekoridoridel. Linnalise asustuse rohelise võrgustiku aladele ehitiste/rajatiste planeerimisel hinnata mõju rohetarisule, selle säilimisele ja toimimisele.
7. Linnalise asustuse alal peab säilima kvaliteetne elukeskkond ka siis, kui toimub kaevandustegevus.

Tingimused linnalise asustuse aladel

1. Asustuse areng jälgib olemasolevat asustusstruktuuri ja põhineb eelistatult tihendamisel.
2. Uute suuremate elamualade kavandamine on lubatud linnalise asustuse ala sees ja tuleb terviklikult siduda olemasoleva kompaktse asustusega. Uue linnalise asustuse kavandamist loetakse maakonnaplaneeringut muutvaks.
3. Üldplaneeringutes täpsustatakse linnalise asustuse alade piire (vähendatakse või suurendatakse argumenteeritult) olemasoleva olukorra alusel, kuid mitte kavandatava maakasutuse järgi.
4. Elamuid ja tööstusalasid lähestikku planeerides kavandada vajadusel haljastatud puhvertsoon.
5. Linnalise asustuse alal on valdavas ulatuses olemas või arendatakse välja ühtsed infrastruktuurivõrgud, nt veevarustus, kanalisatsioon, kaugküte jmt.
6. Üldplaneeringutes määratletakse linnalise asustuse alade piires **tiheasumid**¹⁷.

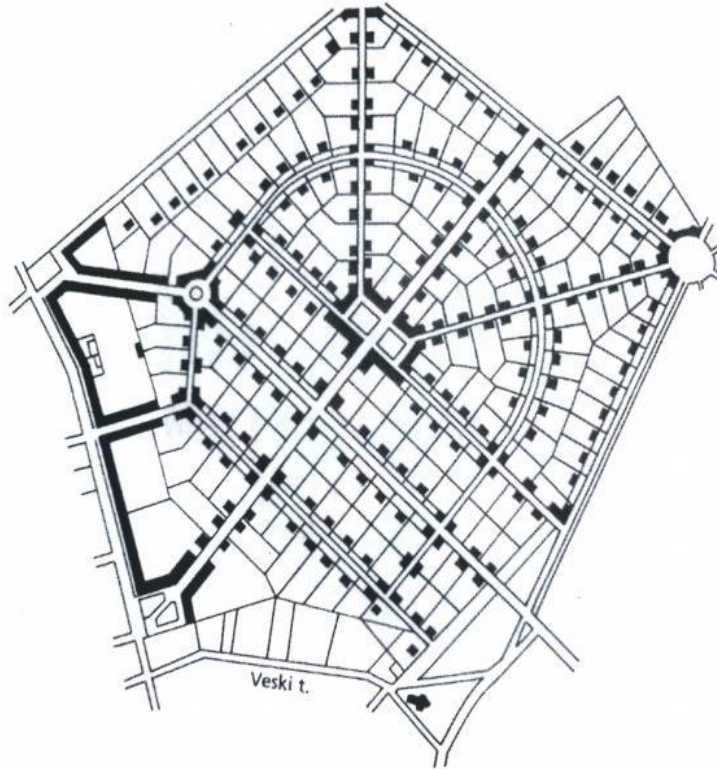
Põhimõtted tiheasumite käsitlemiseks üldplaneeringutes

1. Üks linnalise asustuse ala võib koosneda ühest või mitmest tiheasumist.
2. Tiheasumit käsitletakse ja planeeritakse tervikuna, sõltumata halduspiiridest.
3. Tiheasumi piiritlemisel lähtutakse maastikulisest, funktsionaalsest ning kogukondlikust loogikast.
4. Tiheasum võib hõlmata nii äri-, elamu- kui tootmismaid, samuti puhkealasid jt kvaliteetse elukeskkonna jaoks vajalikke funktsioone.
5. Tiheasumi arendamine toimub põhimõttel, et avalik ruum ja elanikele vajalikud taristud on laienduste puhul ehitatud välja hiljemalt hoonete valmimise ajaks.
6. Olemasoleva tiheasumi laienemine saab toimuda vaid tervikliku, sh nii olemasolevat kui kavandatavat laiendust hõlmava ruumilahenduse alusel.

¹⁷ Olemasoleva kompaktse asustusega üksused (nt linnaosad vm ruumiliselt terviklik üksus), mille piiresse lisanduvad vajadusel kavandatavad laiendused või erandjuhul uued planeeritavad kompaktse asustusega terviklikult piiritletud üksused.

7. Tiheasumites võib koostada üldplaneeringu osana **ruumimudeli**, mis kavandab tiheasumi ruumilist struktuuri ja terviklahendust eelkõige linnakeskustes ja uuselamurajoonides. Ruumimudel sisaldab nägemust hoonestuse ja avaliku ruumi paiknemisest ja struktuurist ning elamisüksuste tihedusest, mis on kooskõlas eeldatava elanike arvuga ning neile vajalike teenuste osutamisega.

Joonis 5. Näide ruumimudeli põhimõttelisest võimalikust lahendusest.

2.3. MAALINE PIIRKOND

Maaline piirkond on Valga maakonnaplaneeringu mõistes kogu maa-ala väljaspool linnalise asustuse alasid. Maaline piirkond on valdavalt hajusa asustustrükkidega ala, kusjuures üldises hajusas musttris esineb väiksemaid kompaktse iseloomuga asustuse koondumiskohti (nt alevikud, tihedamad külakeskused jmt). Maalise piirkonna ruumilist arengut suunatakse üldplaneeringutega.

Tingimused maalises piirkonnas

1. Maalises piirkonnas ei kavandata linnalist asustust väljaspool maakonnaplaneeringuga määratletud linnalise asustuse alasid.
2. Maalises piirkonnas ei kavandata uusi kompaktse iseloomuga asustuse koondumiskohti, v.a põhjendatud juhul ettevõtlusalasid.

3. Maalise piirkonna ruumiline areng kavandatakse üldplaneeringutes, arvestades rohelisest võrgustikust, väärtuslikust maastikust, väärtuslikust põllumajandusmaast jmt faktoritest tulenevate piirangutega, rahvastikuproгноosist tuleneva tulevikuperspektiiviga ning eesmärgiga hoida asustuse arendamisel juba väljakujunenud struktuure (nt külatüüpe).
4. Eelistatud on teenuste ja töökohtade loomise või säilitamisega seotud arendustegevuste koondamine olemasolevatesse keskustesse, tagamaks sellega juba toimivate keskuste jätkusuutlikkust ja täiendavat arengut, sh teenuste ja töökohtade olemasolu ja mitmekesisustumist.
5. Vältida ehitustegevust liigniisketel aladel.
6. Kehtivate detailplaneeringute puhul, mis ei vasta punktides 3, 4 ja 5 kirjeldatud tingimustele, on põhjendatud kaalumise, kas planeeringuga kavandatu on jätkuvalt asjakohane nende punktide kontekstis ning vajadusel kaaluda kehtetuks tunnistamise protsessi algatamist.
7. Pöörata tähelepanu traditsioonilistele külamaastikele ning suurematele ja väiksematele külakeskustele kui elu- ja töökeskkonnale: visuaalsele ja funktsionaalsele atraktiivsusele, heakorrale, teede ja teeäärte korrasolekule.
8. Vältida ehitustegevust üleujutusosaladel. Kui see ei ole võimalik, peavad ehitustegevusele eelnema edasistes planeerimis- ja projekteerimisetappides läbiviidavad vajalikud uuringud ning meetmete väljatöötamine, et tagada nii ehitise püsivus kui ka looduslike protsesside jätkumine. Üleujutusohuga tuleb arvestada Väike-Emajõe puhul Alamõisa külast suudmeni¹⁸.

2.4. SUUNISED DETAILPLANEERINGU KOOSTAMISE KOHUSTUSEGA

ALADE JA JUHTUDE MÄÄRAMISEKS ÜLDPLANEERINGUTES

Maakonnaplaneering annab suunise detailplaneeringu koostamise kohustusega alade ja juhtude määramiseks üldplaneeringutes:

1. linnalise asustuse aladel, kus ei ole seadusest tulenevat detailplaneeringu koostamise kohustust. Antud aladel on detailplaneering vajalik koostada PlanS toodud juhtudel (kui PlanS muutub, tuleb üle vaadata ka detailplaneeringu koostamise juhud).
2. väärtuslikel maastikel ja rohelises võrgustikus Tabelis 1 toodud juhtudel. Detailplaneeringu koostamise kohustuse määramisel on kaalutlemise aluseks maakonnaplaneeringus toodud väärtuslike maastike ja rohelise võrgustiku kasutamistingimused (vastavalt ptk 3.1.1 ja 3.1.3). Väärtuslikel maastikel detailplaneeringu kohustuse juhtude kaalumisel

¹⁸ „Suurte üleujutusosaladega siseveekogude nimistu ja nendel siseveekogudel kõrgveepiiri määramise kord“, vastu võetud 28.05.2004 nr 58

tuleb arvesse võtta ka iga konkreetse maastiku puhul väärtustatud maastikukomponentide säilimist (vt lisa 4-s maastike kirjeldusi).

Tabel 1. Suunised üldplaneeringu raames detailplaneeringu koostamise kohustuse kaalumiseks väärtuslikel maastikel ja roheline võrgustiku aladel

	Väärtuslik maastik	Roheline võrgustik
1. Üksikelamu või suvila koos kõrvalhoonetega	-	-
2. Enam kui 1 elamu või 1 tootmishoone	Kaaluda DP koostamise kohustust	Kaaluda DP koostamise kohustust
3. Tootmisala (sh kaevandusala) ja avalikkusele suunatud funktsiooniga uus hoonestus	Kaaluda DP koostamise kohustust	Kaaluda DP koostamise kohustust
4. Maastikul domineerivad objektid		
4.1. Tuulegeneraatorid (v.a väiketuulik õuealal/tootmisalal)	Kaaluda DP koostamise kohustust	Kaaluda DP koostamise kohustust
4.2. Mobiilsidemastid	Kaaluda DP koostamise kohustust	Kaaluda DP koostamise kohustust
4.3. Vesiehitised	Kaaluda DP koostamise kohustust	-
4.4. Kõrgepingeliinid (õhuliinid)	Läbi planeeringu*	-
4.5. Päikesepaneelide paigaldamine avamaastikul	Kaaluda DP koostamise kohustust	-

*tabel toob välja ka erisused, kus täiendav kavandamine toimub muu planeeringu kaudu

3. Üldplaneeringuga võib määrata täiendavad detailplaneeringu koostamise kohustusega alad ja juhud.

Tulenevalt üleriigilises planeeringus sätestatust on eesmärgiks senisest ühtsem asustuse kujundamine. Eesmärgi täitmine eeldab planeeringute ajakohasust ning vajadusel varasema perioodi üleplaneerimise korrigeerimist. Selleks peavad kohalikud omavalitsused võtma senisest suurema vastutuse kohaliku ruumilise arengu läbimõeldud kujundamise eest. Kehtivate detailplaneeringute puhul, mis on majanduslikult ebaotstarbekad või millega kaasneb ulatuslike taristute väljaarendamise vajadus ning mis ei vasta peatükis 2.3 Maaline piirkond väljatoodud punktides 3, 4 ja 5 kirjeldatud tingimustele puhul on põhjendatud

kaalumise, kas planeeringuga kavandatu on jätkuvalt asjakohane nende punktide kontekstis ning vajadusel kaaluda kehtetuks tunnistamise protsessi algatamist.

3. RUUMILISTE VÄÄRTUSTE VÕRGUSTIKUD

3.1. ELUKESKKONNA VÄÄRTUSED

3.1.1. VÄÄRTUSLIKUD MAASTIKUD

Valgamaa väärtuslikud maastikud on algselt määratud maakonna teemaplaneeringuga **„Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”¹⁹**, sama planeeringuga on määratud ka kaunid teelõigud ja ilusad vaatekohad.

Väärtuslike maastike alateema käsitles eelkõige kultuurmaastikku. Kultuurmaastiku all mõistetakse siin põllumajandusmaastikku, asustust ja teedevõrku koos seal sisalduvate looduslikku päritolu elementidega. Loodusmaastiku all mõeldakse inimtegevusest vähe mõjutatud maastikku, mis esineb suuremate massiividena.

Väärtustati traditsioonilist kultuurmaastiku piirkonda, kus on säilinud 1920-30-ndate asustus- ja maakasutusstruktuur. Samuti maastikku, kus on kontsentreeritud ja hästisäilinud kujul väljendunud kogu meie ajalugu muinasajast tänapäevani (ajaloo kontsentraat). Kolmandaks loeti väärtuslikuks paiku, mille teevad eriliseks mitte niivõrd nende füüsilised omadused, kui nendega seonduv vaimne pärand.

Väärtuslike maastike inventeerimisel tuvastati, kirjeldati ja hinnati kultuurilis-ajaloolisi, esteetilisi, looduslikke, rekreatiiv ja puhkeväärtusi²⁰ ning identiteediväärtust.

Valgamaa väärtuslike maakondliku tähtsusega maastike nimekirja arvati 12 I klassi ala, milledest 4 võiksid kuuluda riikliku tähtsusega alade hulka ja 12 II klassi ala, kohaliku tähtsusega maastike hulka jäi 25 III klassi ala.

Võimaliku riikliku tähtsusega maastike hulka arvati:

- 1 Helme ümbrus
- 2 Otepää looduspark
- 3 Karula rahvuspark
- 4 Koiva ja Mustjõe ümbrus, Koiva puisniit

Maakondliku tähtsusega maastike hulka jäid I klassi aladena:

- 1 Koorküla-Jeti

¹⁹ „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”, kehtestatud maavanema korraldusega 28.03.2003 nr 269.

²⁰ Puhkeväärtuslikust seisukohast on väärtuslikud maastikud ka aladeks, kus soositakse puhkemajanduslikku ettevõtlust (vt ka peatükk 2.1.1 Ettevõtlus ja töökohad).

- 2 Õhne jõe lähiümbrus
- 3 Taagepera-Ala
- 4 Helme jõe org Porist maakonna piirini
- 5 Ilmjärve-Vidrike
- 6 Sangaste-Lossiküla-Kuiksilla
- 7 Karula Pikkjärve ümbrus-Karula
- 8 Pikasilla-Väike-Emajõgi-Pühaste

II klassi aladena:

- 1 Hummuli ümbrus
- 2 Tündre järve ümbrus
- 3 Riidaja ümbrus
- 4 Korva luht
- 5 Valtina-Lusti
- 6 Holdre ümbrus
- 7 Jõgeveste ümbrus
- 8 Palupera-Hellenurme-Lutike-Neeruti
- 9 Pikaantsu-Priipalu-Kuigatsi-Mägiste
- 10 Korijärve-Valtina
- 11 Aheru (Kantsi) järve ümbrus
- 12 Valga linna Pedeli jõelamm, linnapark, Räniorg ja Tambre mets

Maakonnaplaneeringuga ei määrata uusi väärtuslikke maastikke, kuid määratakse väärtuslike maastike kasutamistingimused.

Tingimused väärtuslike maastike säilimiseks ja väärtuste suurendamiseks

1. Säilitada tuleb väärtuslike maastike arhitektuuriline ja maastikuline miljöo.

- 1.1. Uute hoonete ja rajatiste puhul tuleb kaaluda üldplaneeringu raames detailplaneeringu koostamise kohustuse määramist ptk 2.4. toodud juhtudel. Säilitada tuleb olemasolevad väärtused ja sobitada uued elemendid kooskõlas olemasolevatega. Maa sihtotstarbe muutmisel tuleb arvestada, et säiliks olemasolev maastiku muster.
- 1.2. Uute hoonete rajamisel või vanade ümberehitamisel tuleb jälgida, et uuendused ei rikuks maastiku üldilmet ning ühtiksid piirkonnale iseloomuliku ehitustraditsiooniga. Oluline on traditsiooniliste mahtude ja õuede struktuuri järgimine.
- 1.3. Väärtuslikel maastikel ehitamise peamiseks põhimõtteks peab olema ajaloolise asustusstruktuuri hoidmine, võimalusel taastamine ning ajalooliste ehitusjoonte, maastikulise paigutuse, külatüüpide ja hoonete omavahelise paigutusmustriga vastavuse tagamine ajaloolisele üldilmele. Miljöölisel väärtused tuleb säilitada oma õiges keskkonnas, s.t mitte näha ette talude, üksikute hoonete või rajatiste ümberpaigutamist.
- 1.4. Endiste taluõuede ja talukohtade likvideerimine ei ole soovitatav (sh taluaset tähistava või talukohta piiravate põlispuude ja kõrghaljastuse likvideerimine).

- 1.5. Hoida traditsioonilist maakasutust ja maastikke, kus tavapärasest paremini on säilinud asustusstruktuur, teedevõrk ja arhitektuur.
- 1.6. Säilitada ja vajadusel uuendada teeäärsed puuderead, alleed, hekid ning tagada nende hooldatus.

2. Säilitada ja avada ilusad vaatekohad.

- 2.1. Kaaluda üldplaneeringutes ilusate vaatekohtade maa-alade reserveerimist puhkekohtadeks ja avaliku kasutusega aladeks.
- 2.2. Väärtusliku maastiku hoolduskava või üldplaneeringu koostamisel pöörata tähelepanu puhkekohtadeks ja avaliku kasutusega aladeks määratud vaatekohtade lähipiirkonna arendustegevustele (vaadete avamine ja säilitamine, ehituspiirangud vaadetele ning vaatekohtade taristu (tualetid, prügimajandus, pingid, parkimiskohad jne) arendamisele).
- 2.3. Säilitada vaated väärtuslikele maastiku elementidele, eriti avalikult kasutatavate teede ääres.

3. Uute rajatiste ja joonehitiste kavandamisel tuleb tagada olemasolevate väärtuste säilimine ning maastikuarhitektuuriline sobivus väärtusliku maastiku ajaloolis-kultuurilise taustaga.

- 3.1. Maastikul domineerima jäävate objektide (nt tuulegeneraatorite, mobiilsidemastide, vesiehitiste, kõrgepingeliinide jt) kavandamine on üldjuhul keelatud. Erandkorras ehitamise kavandamisel väärtuslikele maastikele tuleb igal konkreetset juhul lähtuda maastikuanalüüsist ja kaaluda detailplaneeringu koostamise kohustust.
- 3.2. Päikesepaneelide (pargi) kavandamisel:
 - 3.2.1. Peamiselt oma majapidamise, tootmiskompleksi, korter- ja ridaelamu või avaliku hoone tarbeks on lubatud päikesepaneelide lokaalne kasutuselevõtmine elamu ja avaliku hoone õuealal ning tootmisterritooriumil.
 - 3.2.2. Mikrotootmiseks kuni 11 kW koguvõimsusega päikesepaneelide paigutamine on lubatud väärtusliku maastiku avamaastikule väljaspool õueala, kui paneelide paigutus maastikul ei too kaasa negatiivset visuaalset mõju ning peegeldused ei ohusta avalikult kasutatavatel teedel liiklejaid. Kohalikul omavalitsusel on vaja selliste päikesepaneelide paigutamisekriteeriumid üldplaneeringu koostamisel täpsemalt läbi mõelda ja vajadusel kaaluda maastikuanalüüsi ja/või detailplaneeringu koostamist.

4. Põllumajandusmaad tuleb säilitada avatuna ning soovitatavalt kasutusel olevatena.

- 4.1. Säilitada põllumajandusmaastike avatus (maastikul avanevad lähi- ja kaugvaated).

- 4.2. Koostöös maaomanike, taluliitude ja külaliikumise organisatsioonidega ning omavalitsustega tuleb leida võimalusi väärtuslike põllumajandusmaade kasutuses hoidmiseks.
- 4.3. Hoida korras maaparandussüsteemid.

Lisaks on väärtuslike põllumajandusmaade kasutustingimusi kajastatud ptk 3.2.1.

5. Likvideerida maastike üldilmet kahjustavad varemed jm heakorrastamata objektid.

- 5.1. Erilist tähelepanu tuleb pöörata väärtuslikele maastikele jäävate asulate heakorra suurendamisele.
- 5.2. Leida koostöös maaomanikuga lahendusi endiste suurmajandite tootmishoonete (karjalaudad, töökojad jms) heakorrastamiseks või vajadusel lammutamiseks ning nende ümbruse heakorrastamiseks.

6. Väärtuslike maastike ja maardlate kattumisel:

- 6.1. Maardlate kasutuselevõtul vältida võimalusel alasid, mis asuvad väärtuslikel maastikel. Juhul, kui nimetatud aladel on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid väärtuslikele maastikukomponentidele.
- 6.2. Väärtuslikul maastikul väärtuste säilimise tagamisega tuleb arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.

Soovitused väärtuslike maastike säilimiseks ja väärtuste suurendamiseks

1. Soovitav on ehitistes kasutada loodussõbralikke materjale (puit, looduslikkivi, savi jms) ja ökotehnoloogilisi lahendusi heitvete puhastamisel.
2. Igale väärtuslikule maastikule on soovituslik koostada maastikuhoolduskava. Maastikuhoolduskavade koostamist korraldavad kohalikud omavalitsused. Kavas täpsustatakse väärtuslike maastike ulatust ja piire ning nähakse ette väärtuslike maastike säilitamiseks, hooldamiseks ning arendamiseks vajalikud tegevused. Maastikuhoolduskava võimaldab määrata tegevuste prioriteedid, hoolduse sageduse ja meetodid ning hinnata vajaminevaid ressursse ja luua eeldused toetuste taotlemiseks. Kui üldplaneering koostatakse enne hoolduskava, tuleb määrata väärtuslike maastike täpsemad piirid ja seada kasutustingimused üldplaneeringuga. Maastikuhoolduskava koostamisel arvestada lisaks kultuurilistele ja looduskaitsealistele aspektidele ka maastiku kui kohalike elanike elu- ja töökeskkonna ehk sotsiaalse ja majandusliku keskkonnaga (kavade koostamisse on soovitatav kaasata kohalikud elanikud).

3.1.2. KULTUURIPÄRAND

Valga maakonna kultuuripärandiks on kultuurimälestised, XX sajandi väärtusliku arhitektuuripärandi objektid ja pärandkultuuriobjektid. Kultuuripärandi osaks on ka traditsiooniline elulaad ja seda võimaldav ehitatud keskkond. Kultuuripärandit kätkevad objektid, alad ja elulaad on oma unikaalsuses oluliseks kohatunde ja paigaidentiteedi osaks.

Kultuurimälestiste riiklikku registrisse on Valgamaal kantud Valga linnatuumiku muinsuskaitseala, 59 ajaloomälestist, 147 arheoloogiamälestist ja 270 ehitismälestist²¹.

Valga linnatuumiku muinsuskaitseala eesmärk on ajalooliselt 1940. aastateks väljakujunenud linnaehitusliku terviku ja muinsuskaitseala kujundavate ehitiste, plaanistruktuuri, maastikuelementide, miljöölise eripära ning muinsuskaitsealale avanevate kaug- ja sisevaadete säilitamine. Muinsuskaitseala kaitsevööndi piirid, muinsuskaitsealal ja selle kaitsevööndis kehtivad nõuded ja kitsendused on sätestatud Valga linnatuumiku muinsuskaitseala põhimääruses.

Kinnismälestiste kaitset ja kasutamistingimusi reguleerib muinsuskaitseseadus.

Käesolev planeering ei tee ettepanekuid täiendavate mälestiste määramiseks.

XX sajandi arhitektuuripärandi objektideks on tsaari-, vabariigi- ja nõukogudeaegsed ehitised: elamud, koolimajad, administratiivhooned, raudteejaamad jne. Valga maakonnas on Muinsuskaitseameti andmebaasi kantud 83 objekti²².

Pärandkultuuriobjektideks on eelmiste põlvkondade elamisviisist jäänud nähtavad kultuuriväärtuslikud objektid maastikus (nt talud, mõisad, kordonid, vaigutuslangid, ristipuud jms)²³.

Kultuuriteenuste osutamisega seotud taristu (rahvamajad, laululavad, külaplatsid), mille olemasolu, mitmekesisus ja kättesaadavus on oluline osa kvaliteetsest elukeskkonnast, paikneb keskustes. Kultuuriteenuste puhul on oluline etnilise mitmekesisuse säilitamine.

²¹ Allikas: <http://register.muinas.ee/>. Maakonnaplaneeringu täpsusastmes ei käsitleta kunstimälestisi ega vallasmälestisi. Andmed seisuga 25.05.2015.

²² XX sajandi arhitektuuri register, <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=architecture>, seisuga 25.05.2015

²³ Valgamaa pärandkultuurist, Valga 2010.

Põhimõtted kultuuripärandi kaitsmiseks ja kasutamiseks

1. Üldplaneeringute koostamisel tuleb kaaluda seni kaitse staatusega XX sajandi arhitektuuripärandi ja pärandkultuuriobjektide väärtustamist, määrates väärtuslikele üksikobjektidele kaitse- ja kasutamistingimused.
2. Hoonestusalade määramisel miljööväärtuslikeks piirkondadeks ja objektide/alade kultuurimälestiseks tunnistamisel tuleb lisaks tingimuste seadmisele kinnistu omanikele leida ka ressursid kavandatu elluviimiseks, st miljööväärtuse/kultuuriväärtuse säilitamiseks ja korrastamiseks. Vajadusel tuleb väärtuslikuks hinnatud hoonete omanikke toetada nii materiaalselt kui ka nende teadlikkuse tõstmise teel.
3. Koostöös Muinsuskaitseameti ja teiste riiklike ametkondadega pöörata tähelepanu ehitismälestiste, kultuuripärandi objektide ja miljööväärtuslikel aladel asuvate väärtuslike ehitiste väärtuste säilimisele ning sobilikele kasutusviisidele.
4. Piirkondades, kus arheoloogiamälestiste kontsentratsioon on suur, tuleb arvestada asjaoluga, et muinas- ja keskaegsete asustuskeskuste läheduses võib olla veel leidmata kultuuriväärtusi (asulakohti, kalmeid, rauasulatuskohti jms).
5. Ettevõtlusalade, puhkepiirkondade ja elupiirkondade kasutamisel ja arendamisel tuleb väärtustada lähedusse jäävaid kultuuripärandi objekte, alasid ja traditsioonilist elulaadi võimaldavat keskkonda.
6. Kultuuriteenuste osutamisega seotud taristu peab olema kättesaadav keskustes.

3.1.3. ROHELINE VÕRGUSTIK JA PUHKEALAD

Valgamaa roheline võrgustik ja puhkealad on algselt määratud maakonna teemaplaneeringuga „**Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused**”²⁴.

Rohelise võrgustiku määramise eesmärgiks on tagada Valgamaa iseloomulike ökosüsteemide ja liikide säilimine, looduslike, poollooduslike jt väärtuslike ökosüsteemide kaitsmine ning looduskasutuse juures säästlikkuse printsiibi järgimine.

Roheline võrgustik koosneb tuumaladest ja koridoridest, mis on ühendatud koos toimivaks tervikuks. Tuumalad on ümbritseva keskkonna suhtes kõrgema väärtusega loodusalad, millele valdavalt tugineb roheline võrgustiku toimimine. Koridorid tagavad võrgustiku sidususe ja terviklikkuse.

Rohelise võrgustiku säilimiseks ja toimimiseks määrab teemaplaneering tuumalade ja koridoride üldised kasutustingimused. Rohelise võrgustiku alad hõlmavad ka kaitstavaid loodusobjekte (sh kaitsealasid), kus kaitse

²⁴ „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”, kehtestatud maavanema korraldusega 28.03.2003 nr 269.

korraldamine toimub vastavalt õigusaktides seatud tingimustele ja piirangutele.

Käesoleva maakonnaplaneeringu raames täpsustatakse eelnevalt teemaplaneeringuga määratud roheline võrgustiku piire:

- Maakonnaplaneeringuga tehakse parandusi roheline võrgustiku piiride osas juhtudel, kus maakonnaplaneeringu täpsusastmes on roheline võrgustiku struktuurielementide sidusus olnud puudulik. Paranduste aluseks on maakonnaplaneeringu eeltöös „Valga maakonna rohevõrgustik“²⁵ tehtud ettepanekud maakonna tasandil sidususe parandamiseks.
- Teemaplaneeringuga määratud roheline võrgustiku piire on täpsustatud omavalitsuste üldplaneeringutes, piirid on kantud maakonnaplaneeringu joonistele.

Maakonnaplaneering kaasajastab roheline võrgustiku kasutamistingimusi.

Tingimused roheline võrgustiku säilimiseks ja toimimiseks

1. Käesoleva planeeringuga määratud roheline võrgustiku piire täpsustatakse omavalitsuste üldplaneeringutega²⁶.
2. Roheline võrgustiku aladel tuleb üldplaneeringu raames kaaluda detailplaneeringu koostamise kohustuse määramist ptk 2.4. toodud juhtudel.
3. Tuumaladel ja koridorides, kus metsakategooriaks on tulundusmets, võib arendada majandustegevust.
4. Võrgustiku funktsioneerimiseks on vajalik, et looduslike alade osatähtsus tuumalas ei langeks alla 90%.
5. Uue hoonestuse kavandamisel ei tohi üldjuhul läbi lõigata roheline võrgustiku koridore. Koridori läbilõikamisel tuleb leida samaväärne asenduskoridor.
6. Rohumaadel on koosluse säilitamise huvides vajalik taastada põllumajandustegevus (karjatamine ja regulaarne niitmine).
7. Säilitada tuleb maastikulist ja bioloogist mitmekesisust – metsakooslusi, poollooduslikke ja looduslikke niite ja neid ühendavaid koridore. Oluline on maastikulist mitmekesisust suurendavate põlluservade, kraavide, tee- ja metsaservade ning väikesepinnaliste biotoopide, nagu kivikuhjad ja põlluvahe-metsatukad, hoidmine.
8. Roheline võrgustiku ja maardlate kattumisel:
 - 8.1. maardlate kasutuselevõtul vältida võimalusel alasid, mis asuvad rohelises võrgustikus. Juhul, kui nimetatud aladel on

²⁵ Veersalu 2015 „Valga maakonna rohevõrgustik“

²⁶ Täpsustuste sisendi annab T. Veersalu analüüs „Valga maakonna rohevõrgustik“

- kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid rohelise võrgustiku komponentidele;
- 8.2. rohelise võrgustiku toimimise tagamisega tuleb arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.
9. Metsa-, põllu- ja veemajanduse korraldamisel tuleb arvestada rohelise võrgustiku eesmäärke.
10. Kaevandamistegevuse korraldamisel tuleb arvestada rohelise võrgustiku eesmäärke. Maavarade kaevandamisel rohevõrgustiku alal on eesmärk negatiivse keskkonnamõju minimeerimine. Kaevandamise lõppedes tuleb kaevandatud ala korrastada nii, et maastikul oleks eeldused kujuneda vähemalt samaväärseks kaevandamiseelse seisuga.
11. Infrastruktuuriobjektide (eelkõige maanteed) arenduste/rekonstrueerimise korral, mis toimuvad rohevõrgustiku konfliktialadel, tuleb nende objektide kavandamise (planeerimise, projekteerimise) faasis ette näha toimivad lahendused konfliktide leevendamiseks, kasutades vastavalt vajadusele tee-ehituslikke, liikluskorralduslikke jm asjakohaseid meetmeid.
12. Riigikaitseliste objektide/alade rajamisel ja korraldamisel tuleb arvestada rohelise võrgustiku eesmäärke.

Puhkealad

Maakonna puhkealadeks ja -piirkondadeks on (väljatoodud alad võivad omavahel kattuda):

- Via Hanseatica teemaplaneeringuga määratud Otepää, Karula-Taheva ja Tõrva-Helme piirkonnad, vastav arengukontseptsioon on toodud ptk 4.1.1 joonisel 7.
- Valga linna roheline vöönd ehk haljasvöönd. Roheliseks vööndiks on linnalähimetsad Viljandi ja Tartu maanteed vahel, Tambre parkmets ja Raavitse ümbruse metsad, mis on sobivad lühiajalise puhkuse veetmiseks ja tervisespordi harrastamiseks. Antud metsades on otstarbekas määrata linnalähimetsades raie- ja puhketsoonid selliselt, et linna lähialal säiliksid puhkevõimalused. Otepää ja Tõrva rohevööndite ulatus määratakse üldplaneeringutega.
- Väärtuslikud maastikud.
- Puhkealadena käsitletakse ka supelrandu ja supluskohti, mida käsitatakse peatükis 3.1.5.

Tingimused puhkealade kavandamiseks

1. Puhkealade piire ja kasutamistingimusi täpsustatakse üldplaneeringutega.
2. Majandustegevuse kavandamisel puhkealadel peab lähtuma nii rohelise võrgustiku kui ka väärtuslike maastike säilimiseks seatud tingimustest (kui puhkeala kattub väärtuslike maastike või rohelise võrgustikuga).
3. Linnade rohevööndis tuleb koostöös RMK, omavalitsuste ja kohalike elanikega määrata raie- ja puhketsoonid selliselt, et linna lähialal säiliks puhkevõimalused.
4. Kaevandamine linna rohevööndis:
 - 4.1. maardlate kasutuselevõtul vältida võimalusel alasid, mis asuvad linnade puhkealadena määratud linnade rohevööndis. Juhul, kui nimetatud aladel on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid rohevööndi toimivusele puhkealana;
 - 4.2. linnade rohevööndi toimimise tagamisega tuleb arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.
5. Linnade rohevööndis rajada inimestele rekreatsioonirajatisi, nt jalutus-, jooksu- ja suusaradasid, ühendades need linna kergliiklusteede võrgustikuga. Linnalise asustuse ümbruses oleva rohevõrgustiku arendamisel puhkealadeks tuleb lisaks ökoloogilistele aspektidele arvesse võtta ka rohevõrgustiku sotsiaalseid aspekte ning luua võimalused (nt terviserajad arvestades erinevate elanikerühmade vajadusi) inimeste vaba aja veetmiseks looduses, kus selleks on sobivad eeldused.
6. Avalikult kasutatavatele matkaradadele, vaatekohtadele ja supluskohtadele tuleb tagada juurdepääs ning teenindustaristu (parkimine, prügikastid jne) alade kasutamiseks.
7. Puhkealadena käsitletakse ka linnalise asustuse alade piiresse jäävaid rohealasid. Linnalise asutuse rohealadele ehitiste/rajatiste planeerimisel hinnata mõju rohetaristule, selle säilimisele ja toimimisele nii puhkealana kui rohelise võrgustiku osana.

3.1.4. LINNALINE KESKKOND

Linnalise keskkonna arendamise eesmärk on polüfunktsionaalse linnaruumi tekkimine, kus erinevate funktsioonide koondamise kõrval tähtsustatakse ka linnaruumi kvaliteeti, harmoonilisust ja inimhõõtmelisust. Linnalise keskkonna arendamisel soodustatakse erinevaid liikumisvõimalusi, pööratakse tähelepanu tänavatevõrgu kujundamisele, hoonestusele ja haljastusele. Linnaruumi turvalisuse tagavad läbimõeldud ruumilahendused ja tänavavalgustus. Linnalise keskkonna põhimõtteid rakendatakse

maakonnaplaneeringus määratud linnalise asustuse aladel Valgas, Tõrvas ja Otepääl.

Põhimõtted linnalise keskkonna kujundamiseks

1. Linnaruum on polüfunktsionaalne ja lõimitud, soodustades kokku sobivate otstarvete kooskasutust: elu-, töö-, ettevõtlus- ja kultuurilis-sotsiaalse keskkonna koostoimimine. Elamispindade mitmekesisuseks aluste loomisel arvestatakse erinevate sihtrühmade vajadusi (suured ja väikesed korterid, äärelinnaeramud, üürikorterid jms).
2. Linnaruum soodustab erinevaid liikumisviise ja nende seostumist, sh jala käimist ja jalgrattaga liiklemist. Kesklinna piirkondades pööratakse tähelepanu avaliku ruumi ja jalgrattateede suurendamisele sõiduteede ja parkimiskohtade arvelt; tähelepanu pööratakse liikumistakistusteta ruumi loomisele (erivajadustega ja puuetega inimeste vaatenurgast).
3. Linnaehituslik kultuuripärand on väärtustatud - omanäolise ehitatud keskkonna säilitamiseks kaitstakse erinevatele ajastutele iseloomulikke hoonestusalasid.
4. Avalik ruum on atraktiivne, erinevaid tegevusi pakkuv ja inimsõbralikult kujundatud.
5. Haljastus on mitmekesine, parkide ja linnaväljakute ning tänavaruumi kujundus arvestab erinevate kasutajagruppide vajadustega.
6. Hoonestusskaala on inim mõõtmeline – inimsõbralikuks loetakse kuni 4-korruselist hoonestust, mis lähtub üldjuhul väljakujunenud linnaehituslikust ilmast.
7. Hooned on üldjuhul paigutatud tänavajoonele, luues selgelt piiritletud tänavaruumi. Tänavaruumi elavdamiseks kasutatakse linnahaljastust ja kujunduslikke väikevorme.
8. Fassaad on avatud: "tumma seina" asemel on ukse- ja aknaavad, hooneelemendid paiknevad inimese tasandil (akna- ja ukseavad, fassaadi liigendatus, trepid jms).

3.1.5. VEEALAD

Valga maakonna veealadeks on looduslikud siseveekogud – jõed, järved, pais- ja tehised järved. Tulenevalt maastikulisest eripärast on maakonna järved valdavalt väikesed, suurimateks järvedeks on Pühajärv ja Aheru järv, maakonda ulatub ka Võrtsjärve lõunaosa. Pikimateks jõgedeks Õhne ja Väike-Emajõgi. Laevatatavateks veekogudeks maakonnas on Võrtsjärv ja Väike-Emajõgi Võrtsjärvest kuni Jõgeveste sillani.

Maakonna veekogusid kasutatakse eelkõige puhke-eesmärkidel - suplemine, paadisõit, veesport, hobikalandus. Maakonna supelrannad asuvad

Pühajärve, Pedeli paisjärve, Vanamõisa ja Riiska järvede ääres²⁷. Traditsioonilised supuskohad on määratud üldplaneeringutega.

Valga maakonnas tuleb arvestada Väike-Emajõe üleujutusohuga Alamõisa külast jõe suudmeni²⁸.

Tingimused veealade kasutamiseks ja kaitsmiseks

1. Veekogude kaldatsoonis toimuvad arendustegevused ja veekogu kasutamine ei tohi halvendada veekogu keskkonnaseisundit. Järgida tuleb veekaitsenõudeid ja Ida-Eesti ja Koiva vesikonna veemajanduskavas seatavaid eesmärke. Samuti tuleb jälgida Ida-Eesti ja Koiva vesikonna maaparandushoiukavas seatavaid eesmärke.
2. Üleujutusohuga veekogud ja alad:
 - 2.1. üldplaneeringutes tuleb täpsustada meetmeid²⁹, millega vältida ühelt poolt üleujutusest tingitud vara kahjustumist, teisalt üleujutava veekogu reostumist;
 - 2.2. üleujutusohuga veekogude ääres tuleb ehitustingimuste seadmisel teadvustada üleujutusohu;
 - 2.3. üldplaneeringu koostamise käigus tuleb täpsustada üleujutusosalade kõrgveepiiri. Põhjendatud vajadusel võib üldplaneeringuga määrata täiendavaid piirkondi (nt jõgede lammialad jms), kus üleujutus võib osutuda probleemiks kohalikul tasandil ja kus tuleb nt vältida ehitamist või rakendada meetmeid (tehnilisi lahendusi), mis arvestavad üleujutusohuga (nt hoonete vundamendid, sademeveesüsteemid, juurdepääsuteed jms).
3. Üldplaneeringute lahendustega tuleb tagada juurdepääs supuskohtadele ja planeerida piisaval arvul juurdepääse kallasrajale.
4. Kalade rändetingimuste tagamiseks tuleb teha koostööd riigiasutuste ja kohalike omavalitsustega kohapõhiste lahenduste leidmiseks. Vooluveekogude tõkestusrajatiste likvideerimine või kalade rändetingimuste parandamine muul viisil (kalapääsud) tuleb lahendada juhtumipõhiselt, lähtudes vastavatest uuringutest, tehnilistest alternatiividest ning mõju igakülgsest, tasakaalustatud ja objektiivsest hindamisest (sh sotsiaal-majanduslik ja kultuuriline mõju).

²⁷ <http://www.terviseamet.ee/keskkonnatervis/vesi/suplusvesi/avalikud-supuskohad.html>, andmed seisuga 2.juuni 2015

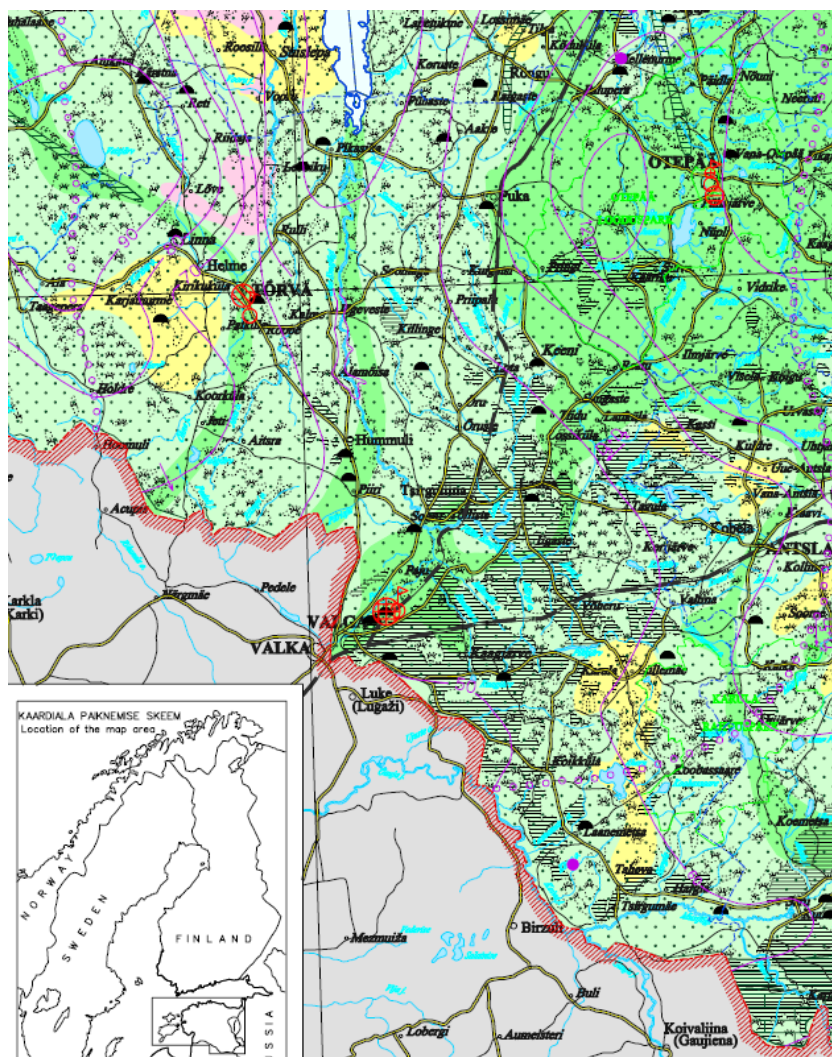
²⁸ „Suurte üleujutusosaladega siseveekogude nimistu ja nendel siseveekogudel kõrgveepiiri määramise kord“, vastu võetud 28.05.2004 nr 58

²⁹ Erinevate üleujutusriskide maandamise meetmeid leiab Keskkonnaministeeriumi eelnõust „Ida-Eesti vesikonna üleujutusohuga seotud riskide maandamiskava“

Põhjavesi

Põhjavesi on Valgamaal üldiselt hästi kaitstud, kohati leidub alasid, kus põhjavesi on keskmiselt kaitstud ning väikestel aladel Tõrvast põhjapool maakonna piiril leidub nõrgalt kaitstud põhjaveega alasid.

Joonis 6. Põhjavee kaitstus Valgamaal: heleroosa – nõrgalt kaitstud põhjavesi, kollane – keskmiselt kaitstud; rohelised alad – suhteliselt kaitstud ja kaitstud põhjavesi³⁰.

Põhimõtted põhjavee kasutamiseks ja kaitsmiseks

1. Nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel soodustada tehnilise taristu tsentraalsete lahenduste rajamist.
2. Ettevõtete riskianalüüside koostamisel arvestada põhjavee reostuse riskiga.
3. Põhjavee kasutamise kavandamisel (sh ettevõtete riskianalüüside koostamisel) tuleb arvestada põhjaveevaru hulgaga.

³⁰ Eesti põhjavee kaitstuse kaart, Eesti Geoloogiakeskus 2001.

3.2. ETTEVÕTLUSKESKKONNA VÄÄRTUSED

Maakonna maakasutuses eraldi suunamist vajavate ettevõtluskeskkonna väärtustena (ressurssidena) käsitletakse väärtuslikke põllumajandusmaad ja maardlaid.

3.2.1. VÄÄRTUSLIK PÕLLUMAJANDUSMAA

Maakonnaplaneering toob välja **üldised põhimõtted** väärtuslike põllumajandusmaade kasutamiseks ja säilitamiseks ning **kajastab esialgse informatiivse andmekihina**³¹ väärtuslike põllumajandusmaade paiknemist Valga maakonnas.

Kuna planeeringu koostamise ajal toimub Maaeluministeeriumi poolt väärtuslike põllumajandusmaade määramise tingimusi täpsustava ja kasutamistingimusi reguleeriva seaduseelnõu koostamine, on väärtuslike põllumajandusmaade **konkreetsamad kasutamistingimused ja kaardikiht täpsustamisel**. Vastava õigusakti kehtestamisel tuleb järgida sellega sätestatavaid tingimusi ja nõudeid.

Üldplaneeringutes on väärtuslike põllumajandusmaade käsitlemise, sh kaitse- ja kasutustingimuste määramise, aluseks Maaeluministeeriumi lähenemine.

Maaeluministeeriumi käsitlemise aluseks on põllumajandusmaa massiivide keskmine reaaloniteet. Väärtuslik põllumajandusmaa on haritav maa, püsirohumaa ja püsikultuuride all olev maatulundusmaa massiiv, mille tootlikkuse hindepunkt ehk boniteet on võrdne või suurem Eesti põllumajandusmaa kaalutud keskmisest mullaviljakuse boniteedist (40 hindepunkti). Kui maakonna keskmine boniteet on väiksem Eesti keskmisest boniteedist, määratletakse väärtuslikuks põllumajandusmaaks maakonna keskmise ja sellest suurema boniteediga alad. Valga maakonna põllumajandusmaa keskmiseks boniteediks on 40 hindepunkti, mistõttu **maakonnaplaneeringuga loetakse väärtuslikeks põllumaid boniteediga 40 ja enam hindepunkti**.

Eelnev käsitlus on kohalike omavalitsuste kaalutluste aluseks väärtusliku põllumajandusmaa määramisel. Väärtuslike põllumajandusmaade määramine loob aluse väärtusliku põllumajandusmaa kaitse- ja kasutustingimuste seadmiseks läbi erinevate planeeringute.

Tingimused väärtuslike põllumajandusmaade kasutamiseks

1. Väärtuslikku põllumajandusmaad kasutatakse üldjuhul põllumajanduslikuks tegevuseks.

³¹ Planeeringuga ei kehtesta väärtuslike põllumajandusmaade ulatust, kuna planeeringus toodud kaardikiht on informatiivne ning võib muutuda. Kajastatav kaardikiht on koostatud Põllumajandusuuringute Keskuse poolt Maaeluministeeriumi tellimusel.

- 1.1. Maardlate kasutuselevõtul vältida võimalusel alasid, mis asuvad väärtuslikel põllumajandusmaadel. Juhul, kui nimetatud aladel on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid väärtuslikule põllumajandusmaale.
- 1.2. Väärtusliku põllumajandusmaa võimalikult suures ulatuses säilitamise vajadusega tuleb arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.
2. Üldplaneeringute raames tuleb täpsustada väärtuslike põllumajandusmaade kaitse- ja kasutustingimusi ning alade piire (nt arvata väärtuslikud põllumajanduslikud maad välja linnalise asustuse aladelt, üldplaneeringuga reserveeritud elamu-, äri- ja tootmismaadelt, kehtivate ja taotletavate mäeeraldiste teenindusmaadelt jm).
3. Üldplaneeringuga võib määrata täiendavaid väärtuslike põllumajandusmaid.

3.2.2. MAAVARAD

Valga maakonnas asub 8 kruusa-, 33 liiva- ja 27 turbamaardlat. Maardlad on kohaliku tähtsusega³², üleriigilise tähtsusega maardlaid Valgamaal ei asu. Põhiliseks kaevandustoodanguks on ehitusmaavaradena kaevandatav liiv ja kruus.

Käesoleva planeeringuga maardlate kasutuselevõtu prioriteete ei määrata, järgida tuleb alltoodud põhimõtteid.

Tingimused maardlate kasutamiseks

1. Maardlate kasutuselevõtul vältida võimalusel alasid, mis asuvad väärtuslikel põllumajandusmaadel, väärtuslikel maastikel ja rohelises võrgustikus. Juhul, kui nimetatud aladel on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid väärtuslikele maastikukomponentidele.
2. Väärtusliku põllumajandusmaa, väärtusliku maastiku, rohelise võrgustiku ja linnade rohevööndi toimimise tagamisega tuleb arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.
3. Kasutuselevõetud maardlates tuleb varud ammendada ning alad majandustegevuse lõppemisel korrastamisprojekti³³ abil korrastada, et

³² Maakonnaplaneeringu koostamise aegne määratlus.

³³ Valga maakonnaplaneeringu koostamise ajal käsitles kaevandamisega rikutud maa korrastamist Maapõuuseadus ja selle alusel kehtestatud Keskkonnaministri 26.05.2005 määrus nr 43.

- võimaldada maade edasist kasutust kas põllu- või metsamaana, puhkeala või ehitusalana.
4. Turba kaevandamiseks tuleb eelistada juba kuivendusest rikutud alasid.
 5. Linnalise asustuse alal peab säilima kvaliteetne elukeskkond ka siis, kui toimub kaevandustegevus.
 6. Maapõue seisundit ja kasutamist mõjutava tegevuse korraldamisel tuleb tagada arvelevõetud maavara kaevandamisväärsena säilimine ja juurdepääs maavaravarule. Püsiva iseloomuga tegevus on põhimõtteliselt lubatav, kui kavandatav tegevus ei halvenda maavaravaru kaevandamisväärsena säilimise või maavaravarule juurdepääsu osas olemasolevat olukorda.
 7. Aladel, mis kattuvad maardletega, kuid mida ei ole maavara väljamise (mäetööstusmaa) eesmärgil seni kasutusse võetud ning mida ei ole käesolevas planeeringus käsitletud kaevandamiseks perspektiivsena, määratlemine mäetööstusmaana on võimalik pärast maavara kaevandamise loa taotlemist ja selle saamist õigusaktidega sätestatud korras.

3.3. LOODUSKESKKONNA VÄÄRTUSED

Valgamaa looduskeskkonna väärtusteks on 2785 kaitstavat loodusobjekti³⁴, mille seas on:

- 89 kaitseala, sh Karula rahvuspark, looduskaitsealad, maastikukaitsealad, kaitsealused pargid ja puistud ning vana kaitsekorraga alad
- 32 hoiuala
- 2 kohalikul tasandil kaitstavat objekti
- 2524 kaitsealuse liigi leiukohta
- 101 kaitsealuse liigi püsielupaika
- 37 üksikobjekti, sh puud ja puudegrupid, pinnavormid, rändrahnud ja kivikülvid

Karula rahvuspark asub Võru- ja Valgamaa piiril, Valga maakonnas Karula ja Taheva vallas. Rahvuspargi põhieesmärk on Lõuna-Eestile iseloomulike metsa- ja järverikaste maastike, pinnavormide, looduse ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamine, kaitsmine, taastamine, uurimine ja tutvustamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kaheks loodusreservaadiks, kahekümne seitsmeks sihtkaitsevööndiks ja kaheteistkümneks piiranguvööndiks. Rahvuspargi kaitsekord on määratud Karula rahvuspargi kaitse-eeskirjaga.

³⁴ Keskkonnaregistri andmebaas, 16.04.2015 seisuga.

Kaitsealadel, püsielupaikades ja kaitstava looduse üksikobjektide puhul lähtub kaitsekord koostatud kaitse-eeskirjast ning looduskaitseseadusest tulenevatest tingimustest ja piirangutest. Hoiualade, püsielupaikade ja kaitsealuste liikide leiukohtade kaitse lähtub looduskaitseseaduses sätestatud tingimustest ja piirangutest.

Otepää looduspark asub valdavalt Valgamaal (Palupera, Otepää, Puka ja Sangaste vallas), ulatudes osaliselt ka Põlvamaale. Looduspargi põhieesmärk on Otepää kõrgustikule iseloomulike maastike kaitse. Looduspargi maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kahekümne üheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks; looduspargi kaitsekord on määratud Otepää looduspargi kaitse-eeskirjaga.

Käesoleva planeeringuga uute alade või objektide kaitse alla võtmist ei kavandata, samuti ei muudeta olemasolevate kaitstavate loodusobjektide kaitserеžiimi.

Tingimused kaitsealase tegevuse arendamiseks

1. Loodusobjektide kaitse alla võtmisel ja kaitse-eeskirjade uuendamisel tuleb lisaks mõjule looduskeskkonnale (mis on ilmselgelt positiivne) pöörata enam tähelepanu ka objekti/ala piirkonnas elavatele ja tegutsevatele inimestele ja ettevõtetele avalduvatele sotsiaalsetele ja majanduslikele mõjudele ning vajadusel välja töötada vastavad leevendavad meetmed.

4. TEHNILISED VÕRGUSTIKUD

Valgamaa tehnilise taristu üldine arengusuund on olemasoleva taristu kvaliteedi tõstmine. Käesoleva planeeringuga ei kavandata olulises mahus uusi taristuobjekte.

Käesoleva maakonnaplaneeringu osana käsitletakse varem kehtestatud teemaplaneeringut:

- „Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal“, kehtestatud maavanema korraldusega 29.02.2008 nr 137 (vt lisa 5).

4.1. LIIKUVUSVAJADUSED, SH ÜHISTRANSPORT

4.1.1. MAANTEED

Via Hanseatica arengukoridor

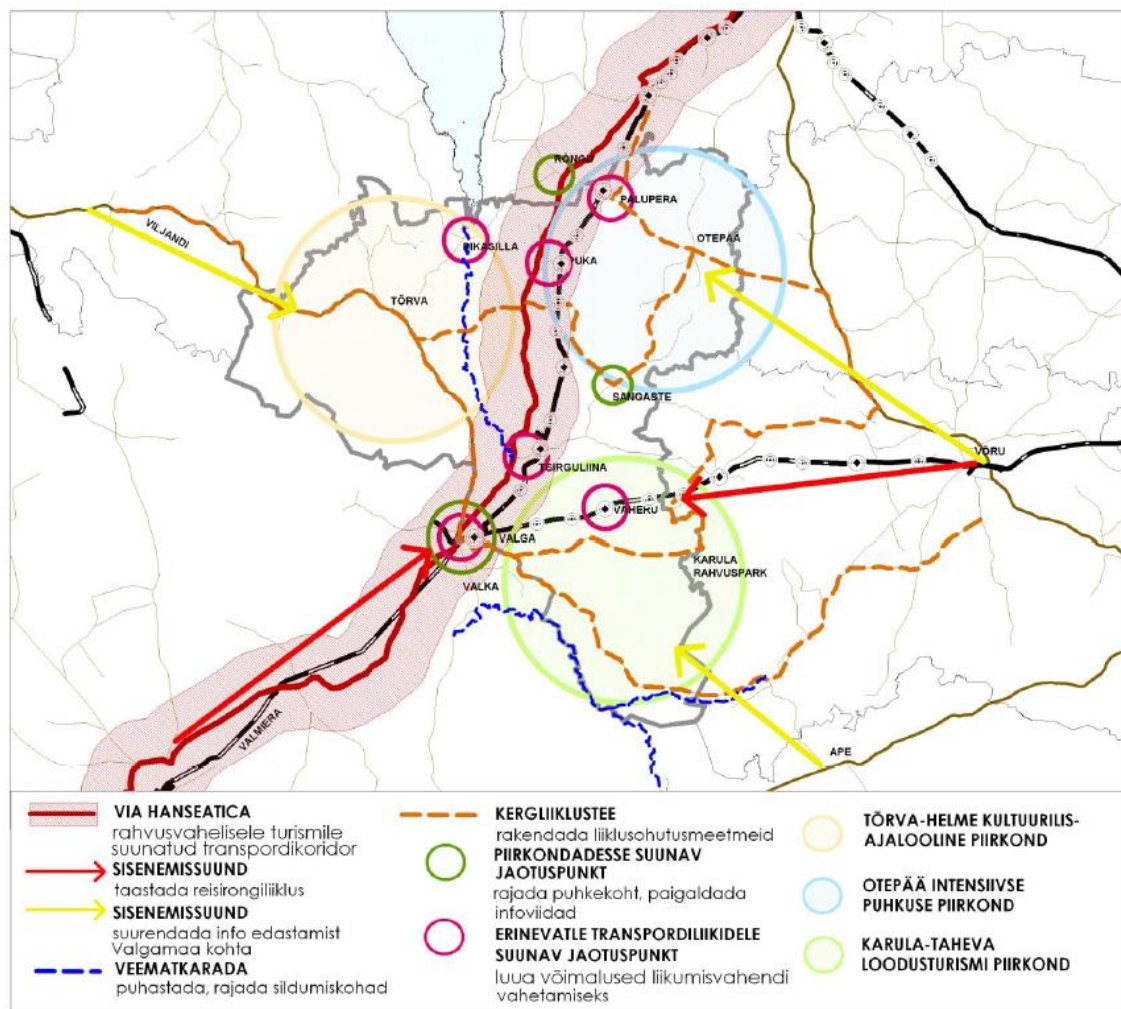
Valga maakonnas on põhimaantee nr 3 Jõhvi-Tartu-Valga maantee ehk Via Hanseatica arengut on laiemal arengukoridorina käsitatud maakonna teemaplaneeringus „Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal“. Teemaplaneeringu järgne arengukontseptsioon on esitatud allpool joonisel 7, mis toob välja olulisemad transpordisuunad ja – sõlmed ning turismisihtkohad. Antud arengukontseptsiooni toetavad otseselt kergliikluse ja ühistranspordi, aga ka maanteede ja raudteede arendamine. Kaudselt toetavad arengukontseptsiooni joonisel toodud Otepää, Helme ja Karula turismipiirkondade arengut roheline võrgustikule ja puhkealadel, väärtuslikele maastikele ja kultuuripärandile seatud kasutamistingimused.

Teedevõrk

Eesti teedevõrgu tihedus on piisav ning selle täiendamiseks ja/või tihendamiseks lähiajal vajadus puudub.

Käesoleva planeeringuga ei kavandata Valga maakonnas uusi teekoridore, olemasoleva teedevõrgu parendamine toimub Maanteeameti kava „Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020“ alusel, parendades eelisjärjekorras keskustesse viivaid teid. Maanteeameti poolt kavandatud teeõgvendused on kantud joonisele *Asustuse suunamine*.

Joonis 7. Via Hanseatica arengukontseptsioon

Põhimõtted maanteevõrgu arendamisel

1. Tagada maanteevõrgu kvaliteedi parandamine (nt rekonstrueerimine, mustkatte alla viimine) ja liikluse turvalisus lähtuvalt maantee klassist, liikluskoosseisust, tee-ehituse ja -hoiu majanduslikest kaalutlustest ja keskkonahoiust.
2. Üldplaneeringute raames tuleb kehtivate normdokumentide alusel määrata teede ristumiskohtade üldised põhimõtted, et tagada juurdepääs avalikult kasutatavatele teedele, sh riigimaanteedele.
3. Ohtlike veoste planeerimisel olemasolevatel maanteedel tuleb eelnevalt koostada riskianalüüs, et kaardistada ohtlikud maanteelõigud, ristmikud, raudteelõigud ja ülesõidud.
4. Maanteedega ristuvate roheline võrgustiku tuumalade ja rohekoridoride toimimise tagamiseks tuleb maantee täpsemal planeerimisel ja projekteerimisel läbiviidava keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus arvestada ja vajadusel kavandada meetmed (tee-ehituslikud,

liikluskorralduslikud jm asjakohased meetmed) potentsiaalsete mõjude leevendamiseks.

Tingimused maanteevõrgu arendamisel

1. Arvestades riigiteede võimalikku teemaa laiendamise vajadust teede rekonstrueerimise käigus, kaaluda üldplaneeringu koostamisel riigiteedele 20 m laiuste tehnoloogiliste vööndite määramise vajadust äärmise sõiduraja välimisest servast tee ohutuse tagamiseks, perspektiivseks teede õgvendusteks ja laiendusteks, koguja- ja kergliiklusteede välja ehitamiseks, avalikes huvides vajalike tehnovõrkude- ja rajatiste paigutamiseks ning teede püsivust tagava veerežiimi parandamiseks. Kuni 10 m teekaitsevööndi puhul lugeda tehnoloogilise vööndi laiuseks kuni 10 m. Tehnoloogilises vööndis tuleb ehitustegevuse planeerimisel tee ohutuse tagamiseks kaasata Maanteeamet. Maanteeameti kaasamine ei ole vajalik tehnoloogilises vööndis asuvatel olemasolevatel õuealadel ehitusloa kohustuseta ehitiste kavandamise puhul.
2. Teede lähedusse rajatiste kavandamisel, mille kogukõrgus on 30 m ja enam (nt tuulikud, mobiilimastid), tuleb kavandamisel lähtuda põhimõttest, et rajatis ei asuks teele lähemal kui rajatise kogukõrgus. Maanteega lõikumisel side- või elektriliini posti või maantee läheduses ükskõik mis otstarbega masti (nt mobiilimasti, tuuliku) kaugus riigitee muldkeha servast planeerida või projekteerida vähemalt võrdsele kaugusele selle posti või masti kõrgusega. Tuuliku puhul tuleb masti kõrgusele lisada tiiviku laba pikkus.

Valga maakonna teedevõrk on kantud joonisele *Asustuse suunamine*, eristatud on põhi-, tugi- ja kõrvalmaanteed.

4.1.2. RAUDTEED

Valga maakonda läbib Tartu-Valga-Riia ja Valga-Koidula raudteeliin. Planeeringu koostamise ajal toimub reisijatevedu vaid Tartu-Valga liinil, Valga-Koidula liin toimib kaubaveo trassinä.

Üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ järgi moodustab aastal 2030 Eesti transpordivõrgustiku selgroo kvaliteedi poolest tuntavalt paranenud raudteeliiklus, kuna antud transpordiliigiga on erinevalt maanteetranspordist võimalik veel saavutada täiendavat ajavõitu (nn „ruumi kokku suruda“). Eesti 2030+ järgi oleks perspektiivseks kiiruseks Tartu-Valga suunal 160 km/h ja Valga-Koidula suunal 120 km/h. Reisijateveo taastamine Valga-Koidula suunal aitab oluliselt kaasa toimepiirkondade omavahelisele seostamisele nii maakonnasiseselt kui -väliselt.

Maakonnaplaneeringu elluviimise perioodil uute raudteetrasside

rajamist ette näha ei ole. Reisijateveo taastamist Valga-Koidula suunal loetakse prioriteediks, mis aitab oluliselt kaasa toimepiirkondade omavahelisele seostamisele nii maakonnasiseselt kui -väliselt.

Põhimõtted raudteevõrgu arendamisel

1. Parandada raudteevõrgustiku kvaliteeti kauba- ja reisiliikluse kiiruse ja turvalisuse tõstmiseks.
2. Siduda raudteeliiklus teiste transpordiliikidega (bussidel põhinev ühistransport, autoliiklus, kergliiklus), selleks vastava taristu rajamine (peatused, pargi-ja-reisi parklad, jalgrattaparklad, ühendusteed).
3. Raudteega ristuvate rohelise võrgustiku tuumalade ja rohekoridoride toimimise tagamiseks tuleb täpsemal planeerimisel ja projekteerimisel läbiviidava keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus arvestada ja vajadusel kavandada meetmed potentsiaalsete mõjude leevendamiseks.
4. Tartu-Valga liinil reisirongide piirkiiruse tõstmiseks 160 km/h tuleb raudteetrassi nendel kõveratel, mille raadius on väiksem kui 1300 m, arvestada raudtee trassi õgvendamise vajadusega.
5. Kergliiklustee ristumisel raudteega tuleb tagada piisav nähtavus ja liiklusohutus.

Tingimused raudteevõrgu arendamisel

1. Tagamaks liiklusohutust tuleb vajaduse korral ehitada (või rekonstrueerida) maantee ristumised raudteega eritasandilisteks.
2. Võimalike uute raudteeületuskohtade planeerimisel ei ole lubatud I ja II kategooria samatasandiliste raudteeületuskohtade rajamine.
3. III kategooria uue raudteeületuskoha rajamisel on vajalik reserveerida selleks piisava suurusega sobiv maa-ala (kuivõrd nähtavuskolmnurk peab olema ülesõidukohal 50 meetri kaugusel raudteest kummalegi poole 400 m ja sellesse ei tohiks jääda nähtavust segavaid objekte - ehitised, looduslikud objektid).

4.1.3. VEETEEDE JA SADAMAD

Valga maakonna laevatatavateks veekogudeks on Võrtsjärv ja Väike-Emajõgi Võrtsjärvest kuni Jõgeveste sillani. Maakonna paadisillad ja lautrikohad on määratud üldplaneeringute raames.

Planeeringuga kavandatakse väikesadam Väike-Emajõe suudmesse.

Põhimõtted väikesadamate, paadisildade ja lautrikohtade arendamisel

1. Väikesadamate arendamisel on otstarbeks ühitada erinevad kasutusotstarbed (kalandus, turism, rekreatsioon jne).
2. Tagada väikesadamatele hea ligipääs nii järvelt kui maismaalt.
3. Väiksemad paadi- ja kodusadamad, lautri/sildumiskohad kavandatakse üldplaneeringutega ning neile tagatakse avalikud juurdepääsud.

4.1.4. LENNUVÄLJAD JA -RAJAD

Valga maakonnas asub lennuväli Valga linna lähedal Jaanikese külas, Tõlliste vallas³⁵ ning lennurada³⁶ harrastuslendudeks Palupera vallas Palupera ja Urmi külas. Sertifitseerimata lennurada asub ka Riidajal.

Käesoleva planeeringuga täiendavaid ettepanekuid antud lennuvälja osas ei tehta.

Lennuvälja maa-alale võib vajadusel kavandada ka kopteri maandumisplatsi.

Lennuväljade arendamise tingimused

1. Väikelennuväljade ja kopteriväljakute arendamiseks vajalike/sobivate asukohtade kavandamisel tuleb arvestada lennuväljadele ja kopteriväljakutele seatavate mõõtmete ja nõuetega³⁷ ning planeerida nende kasutamiseks vajalik taristu.
2. Uute hobilennuväljade kavandamist ei käsitleta maakonnaplaneeringut muutvana.
3. Lennuametiga kooskõlastatakse kohaliku omavalitsuse poolt väljaantud projekteerimistingimused ja ehitusprojekt uute hobilennuväljade/väikelennuväljade kavandamiseks.
4. Lennuohutuse tagamiseks tuleb kõik planeeritavad ja projekteeritavad lennuväljad, kopteriväljakud või maapinnast üle 45 m kõrgusega ehitised kooskõlastada Lennuametiga, üle 28 m kogukõrgusega objektid Kaitseministeeriumiga. Täpsemad piirangud ja kitsendused sätestatakse õigusaktiga, sh piirangupinnad ja kaitsevööndi laius.

³⁵ Tõlliste valla kehtiva üldplaneeringu järgi

³⁶ Lennurada on Palupera üldplaneeringu mõistes maa-ala, mida kasutatakse väikelennukite maandumiseks ja õhkutõusmiseks, millega ei kaasne lennuvälja väljaehitamist (sertifitseerimist).

³⁷ Vabariigi Valitsuse määrus 26.05.2015: Lennuvälja ja kopteriväljaku lähiümbruse mõõtmed ja kõrguspiirangute miinimum- ja maksimummõõtmed ning lähiümbruse mõõtmete ja kõrguspiirangute miinimumnõuded

4.1.5. KERGLIIKLUSTEED

Kergliiklus on keskkonnasäästlik, kõikidele vanusgruppidele sobiv liikumisviis, mis on oluline eelkõige ohutute lähiliikumiste võimaldamiseks nii linnalises kui maalises piirkonnas. Valga maakonna olemasolevad kergliiklusteed paiknevad Valga, Tõrva, Otepää ja Sangaste piirkonnas ning asulate siseselt.

Planeeringuga kavandatakse kergliiklusteid:

1. Keskuste omavahelise ja keskus-tagamaa ühenduse parandamiseks lõikudel:
 - 1.1. Valga-Tõrva
 - 1.2. Valga-Kaagjärve-Karula
 - 1.3. Valga-Tsirguliina-Laatre-Sangaste-Otepää
 - 1.4. Sooru külas (Hummuli-Tsirguliina ühendus)
 - 1.5. Harglas
 - 1.6. Tõrva-Pikasilla
 - 1.7. Tõrva-Patküla
 - 1.8. Riidajas
 - 1.9. Alal
 - 1.10. Otepää-Hellenurme
 - 1.11. Otepää-Nõuni
 - 1.12. Otepää-Pedajamäe
 - 1.13. Otepää - Vana-Otepää
 - 1.14. Otepää-Pilkuse
 - 1.15. Kääriku-Arula
 - 1.16. Palupera - Miti
2. Maakondadevahelise ühenduse parandamiseks:
 - 2.1. Palupera-Hellenurme(-Elva)
 - 2.2. Otepää-Valgjärve
 - 2.3. Otepää-Kanepi
3. Raudteepeatuste ja keskuste ühenduse parandamiseks:
 - 3.1. Palupera-Palupera rtj
 - 3.2. Plika küla-Puka rtj
 - 3.3. Keeni-Keeni rtj
 - 3.4. Laatre-Tsirguliina rtj

Käesoleva planeeringuga kavandatud kergliiklusteed on toodud kaardil *Asustuse suunamine*. Planeeringuga määratud kergliiklusteed võib tehniliselt lahendada vastavalt otstarbekusele kas eraldiseisva kergliiklusteena või sõiduteest eraldatud kergliiklusrajana³⁸.

³⁸ Kergliiklustee tähistab planeeringus teed, mis liiklusseaduse mõistes on jalgratta- ja jalgteed, jalgrattatee või jalgteed. Kergliiklusraja all mõistetakse jalgrattarada, mis on teekattermärgisega tähistatud pikisuunaline sõiduteeosa.

Kergliiklusteede trasside asukohtade määramisel lähtutakse esmajoones järgmistest kriteeriumitest:

1. kergliiklusteede terviklik võrgustik;
2. maakonnaplaneeringuga määratud keskuste sidumine lähialadega, et võimaldada teenuste kättesaadavust ja töö- ja õpperännet;
3. elanike igapäevane liikumine ning vastavate sihtpunktide ja suundade olulisus (kasutustihedus, ohutuse tõstmise vajadus);
4. ühistranspordipeatuste, eelkõige rongijaamade sidumine kergliiklusteede võrgustikuga;
5. omavalitsuse piiride üleste ühenduste tagamine, linnaosade ja suuremate asustusalade sidumine ettevõtluspiirkondadega;
6. piirkonna vaatamisväärsuste ning looduskaunite paikade ühendamine laiemasse marsruutide võrku, mis hõlmab olemasolevaid radasid ja madala liiklussagedusega teid.

Esmatähtsateks põhimõteteks kergliiklusteede planeerimisel on võrgustiku turvalisus, selgus, ühtlus, pidevus ja otstarbekus.

Olulisteks sihtpunktideks, mis peavad olema ühendatud kergliiklusteede võrgustikuga, tuleb lugeda: koole, vaba aja veetmise kohti (nt noortekeskused, kultuuri- ja rahvamajad, spordihooned jmt), kauplusi, suuremaid tööandjaid, (teenindus)ettevõtteid, ametiasutusi, meditsiinasutusi.

Kergliiklustee valgustamist tuleb oluliseks pidada järgmistel juhtudel:

- kõige kasutatavamad teelõigud,
- ohtlikud teelõigud,
- tihedas kasutuses kooliteed,
- aastaringselt kasutatavad terviserajad või nende osad,
- rulluisu- ja rullsuusarajad või nende osad.

Kergliiklusteede arendamise põhimõtted

1. Kergliiklusteede rajamisel on vajalik jälgida eeldusi lokaalsete võrkude kujunemiseks, st. kaaluda kavandatud tee seotust juba olemasolevate või kavandatavate kergliiklusteede võrgustikega. Eelisjärjekorras tuleb parandada kergliiklusühendusi oluliste punktide vahel linnades ning lähematel distantidel linna ja tagamaa vahel, kus on suurem igapäevane potentsiaalsete kasutajate hulk.
2. Tee peab algama ja lõppema loogilises kohas, milleks on olemasolev tee, kool, kauplus, bussipeatus jne. Tee alguse, lõpu ja üleminekute lahendused peavad tagama ohutu ülemineku teistsuguse liikluskorraldusega teele.
3. Kavandatav kergliiklustee peab olema sujuva liikumise tagamiseks

- katkematu ning võimalikult pikkadel lõikudel ühel pool maanteed või tänavat. Vältida põhjendamatud ristumisi maanteega ja raudteega ning vajadusel kaaluda kergliiklustee mahutamiseks sõidutee ümberehitamist.
4. Sildade ületamisel tuleb tagada katkematu ja ohutu liiklus, sildade rekonstrueerimisel tuleb arvestada vajaliku ruumiga jalgsi ja jalgrattaga liikujatele.
 5. Kergliiklustee ristumisel sõidutee ja raudteega tuleb tagada piisav nähtavus ja liiklusohutus.
 6. Maanteede rekonstrueerimisel ning ümbersõitude rajamisel on soovitatav lähtuda põhimõttest, et kergliiklustee läbiks asulat ka juhul, kui sellega samas suunas kulgev maantee viiakse asulast eemale.
 7. Erineva kiirusega kergliiklejate omavahelisel eraldamisel kergliiklusteel tuleb lähtuda kehtivatest standarditest – vajadusel tuleb kaaluda spetsiaalsete rulluisu- ja rullsuusateede kavandamist piirkonda.
 8. Kergliiklustee täpsemal kavandamisel on soovitatav kaaluda võimalusi kergliiklustee mootorsõidukiliiklusest eemale viimiseks eelkõige tiheda liiklusega maanteede ääres, et tagada kergliikleja jaoks mugavam ja ohutum keskkond.
 9. Kitsastes oludes, kus ei ole võimalik kergliiklustee vahele kavandada eraldusriba, tuleb liiklusohutuse tagamiseks leida muu leevendav meede, mis vähendab võimalikku mootorsõidukite liiklusest tulenevat ohtu.
 10. Kergliiklusteel lubatud/keelatud kasutajagrupid defineeritakse konkreetsel teelõigul vastava märgistusega.
 11. Kergliiklustee tuleb tähistada arusaadavalt, ka talvel peab märgistus olema loetav.
 12. Sõiduteega paralleelselt kulgevad kergliiklusteed on soovitatav rajada mitte halvema kattega kui kõrvalasuv sõidutee. Kergliiklusteede katte eelistusel lähtuda kasutusfunktsioonist ja maastikulistest tingimustest.
 13. Riigimaantee teekaitsevööndisse planeeritavate kergliiklusteede projektidele tuleb nõutada eelnevalt tehnilised tingimused Maanteeametilt ning valmis projekt täiendavalt ka kooskõlastada.
 14. Kergliiklustee ehitamise eelduseks on eelnev alternatiivide võrdlus, mis arvestab muuhulgas nii riigi-, era- kui munitsipaalomandisse kuuluvate maaomanike huvidega. Riigile kuuluvale transpordimaale kergliiklustee ehitamise eelduseks on riigivara valitseja eelnev nõusolek.
 15. Planeeringus kavandatud kergliiklusteede täpsed tehnilised lahendused määratakse järgnevate planeeringute või projekteerimistingimustega, arvestades kõiki kehtiva seadusandluse norme ja kooskõlastusvajadusi.

4.1.6. ÜHISTRANSPORT

Valgamaa ühistranspordi korraldamisel tuleb aluseks võtta maakonnaplaneeringuga kavandatud keskuste võrgustik, keskendudes eelkõige ühendusvõimalustele Valga, Otepää ja Tõrvaga, mis seob omavahel võimalikult hästi nii toimepiirkonnad kui keskused. Valgamaa

puhul on oluline ka maakonna linnade hea ühenduse tagamine maakonnavälise keskuse Tartuga. Rahvusvaheliselt on oluline tagada rongi- ja bussiühendus Valka ja Riiga.

Valgamaa rahvastik on prognoosi järgi kahanev, mis perspektiivis muudab keeruliseks teenuste tagamise ja töökohtade hoidmise maapiirkondades. Ühistranspordil on seetõttu oluline roll toimepiirkondade sidustamisel. Kahaneva ja hajusa asustuse puhul on otstarbekas keskenduda mitte üksnes tavapärasele fikseeritud liinikorraldusele, vaid ka vastavalt nõudlusele teatud nädalapäevadel toimivatele erisuunalistele toimepiirkondi ühendavatele liinidele ning paindlikele teenuslahendustele, mis vähendaksid sõltuvust hetkel vaid suuremates keskustes asuvatest teenustest.

Põhimõtted ühistranspordi arendamisel

1. Tagada transpordiühendus maakonna suuremate keskuste vahel, sidustades keskustega ka väiksemad keskused toimepiirkonna tagamaal.
2. Lähtuda eelkõige keskustes koolis ja tööl käivate inimeste liikumisvajadustest, et vähendada sõltuvust isiklikust autost.
3. Hajusa asustusega piirkondades keskenduda paindlikele lahendustele, nt soodustada hõredama ajagraafikuga kindlatel nädalapäevadel erinevatesse toimepiirkonna keskustesse suunduvate maakonnaliinide väljaarendamist.
4. Transpordiühenduste loomisel lähtutakse „viimase miili“ põhimõttest: kasutaja liikumine ühistranspordi peatusesse peab olema võimalikult lihtne, ohutu ja mugav (nt kõnnitee, tänavavalgustus, kergliiklustee/rada, parklad).
5. Kavandada pargi-ja-reisi parklad nii autodele kui jalgratastele suurematesse rongi- ja bussijaamadesse.
6. Kavandada võimalusel bussipeatuste valgustamine taastuvenergeetika lahenduste (nt päikesepaneelide) kasutamisega.
7. Kuigi planeeringu koostamise ajal reisirongiliiklust Valga-Koidula suunal ei toimu, on otstarbekas antud perspektiivse suunaga arvestada ning vajadusel siduda kergliiklusteede võrgustik ka raudteejaamadega ning arendada välja pargi-reisi parklad nii autodele kui jalgratastele.

4.2. MUU TEHNILINE TARISTU

Tehnovõrkude ja taristu kavandamise algstaadiumis teavitada ja teha koostööd teiste tehnovõrkude ja taristute omanikega, et edaspidi oleks võimalik tehnovõrkude või taristu ühine ehitamine, mis võimaldab hoida kokku ehituskulusid.

4.2.1. ELEKTRIVÕRK

Maakonnaplaneeringuga käsitletakse elektriline ja alajaamu nimipingega (edaspidi pingega) alates 110 kV neid 35 kV pingega liine, mis on lähiajal kavas üle viia 110 kV-le.

Energia tarbimine ja varustuskindlus

Valgamaa suurimad elektrienergia tarbijad on Valga ja Otepää linnas ja lähiümbruses, suurima koormusega piirkonnaalajaamad on Otepää, Valga ja Tõrva. Elektrilevi 2030. a koormusprognoosi järgi on oodata 6-7% koormuse kasvu Otepää ja Valga piirkonnaalajaamas, mujal olulist koormuse kasvu ette ei ole näha. Koormuste kasv maakonnas sõltub majanduse arengust ja uute suurtarbijate lisandumisest. Valgamaa piirkonnaalajaamadest on Linda piirkonnaalajaamas veel vaba võimsust täiendavate suurliitumiste jaoks.

Klientide tarbimise iseloomule ja keskkonnale sobilike varustuskindluse tüüplahenduste valikul liigitatakse võrk varustuskindluse piirkondadeks: ülitihed, tihe, kesktihe ja haja. Valga maakonnale on valdavalt iseloomulik hajavarustuskindluse piirkond. Tihedad ja kesktihedad piirkonnad on Valga, Otepää ja Tõrva linnas ja kesktihedad piirkonnad enamasti valdade keskustes. Tihedas ja kesktihedas piirkonnas rakendatakse valdavalt keskpinge (6-20 kV) võrgu ringtoiteskeeme ning haja piirkonnas on suurem osakaal radiaalliinidel. Hajaasustuspiirkonnas jäävad valdavalt õhuliinid alles, mistõttu tuleb arvestada, et suurtest metsaaladest ja tormidest tingituna jäävad riskid varustuskindlusele püsima. Kuna umbes 2,5 % Valgamaal asuvates Elektrilevi liitumispunktides tarbimine täielikult puudub, võib tulevikus osutada otstarbekaks mõnes piirkonnas elektrivõrgu rekonstrueerimise käigus elektrivõrgu mahtu vähendada.

Valga maakonnas on Elektrilevi elektrivõrguga liitunud 12 elektritootjat koguvõimsusega 322 kW. Elektrivõrguga on ühendatud päikeseelektrijaamad, hüdroelektrijaamad ja reservgeneraator. Suurim tootja on hüdroelektrijaam võimsusega 117 kW (vt ka ptk 4.2.5. Taastuvenergeetika).

Elektrivõrgu kavandamine maakonnas

Antud planeerimisperioodi (kuni 2030. a) jooksul on Elektrilevi OÜ tegevuskavas:

- olemasoleva 35 kV võrgu ning piirkonnaalajaamade hooldus- ja remonditööd
- Tsirguliina-Sangaste-Otepää 35 kV õhuliini 35 kV pingelt 110 kV üleviimine
- Otepää piirkonnaalajaamas trafode võimsuse suurendamine.

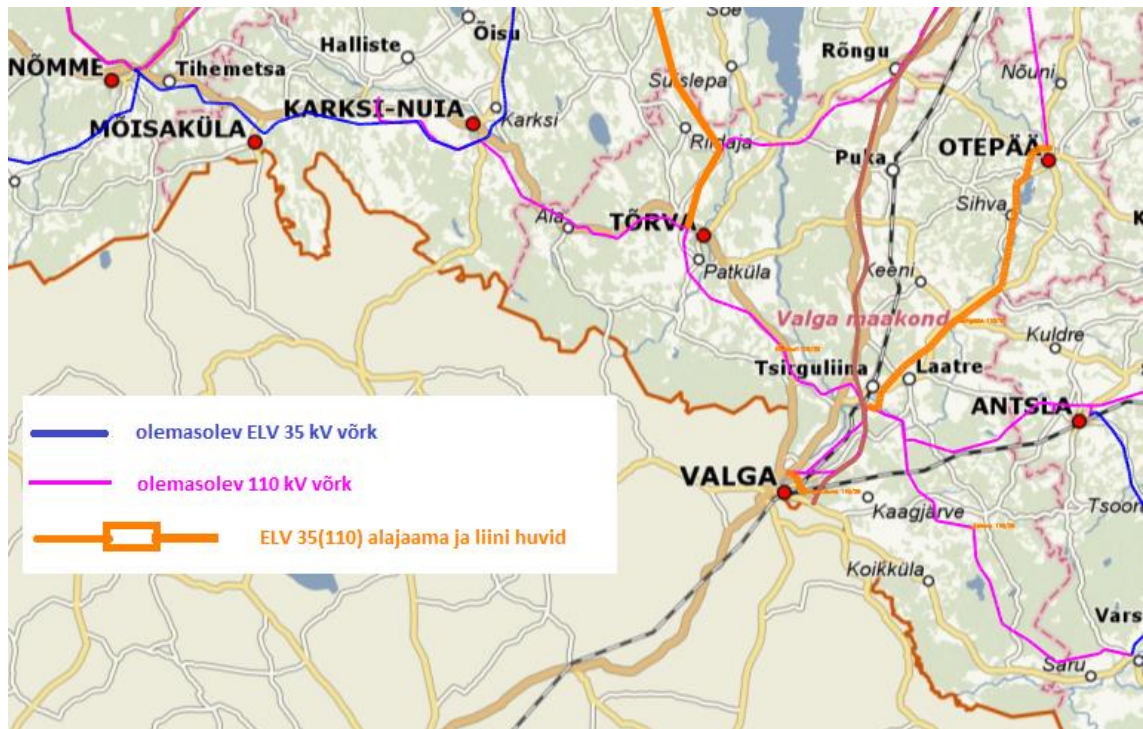
Kaugemas perspektiivis 2030+ on vastavalt tehnilise eluea ja koormuskasvu prognoosile planeeritud järgmised projektid, milledest tulenevalt on vajadus uute 110 kV pingega õhuliinide trassikoridoride planeerimiseks Valga maakonnas (alltoodud tabelis toodud projektid võivad realiseeruda ka varem):

Tabel 2. Elektrilevi OÜ olemasolevad ja planeeritavad 35-110 kV liinid

Jrk. nr.	Omaavalitsus	Liini nimetus	Nimipinge/ märkused
1	Pühajärve, Sangaste ja Tõlliste	Tsirguliina – Taari – Sangaste – Otepää	35 kV üleviimine 110 kV õhuliiniks
2	Valga	Valga – Lõuna	10(35) kV üleviimine 110 kV õhuliiniks
3	Hummuli	Hummuli AJ sisseviik liinilt L145	Planeeritav 110 kV õhuliin
4	Taheva	Taheva AJ sisseviik liinilt L042	Planeeritav 110 kV õhuliin
5	Põdra ja Helme	Mustla – Tõrva	Planeeritav 110 kV õhuliin

Olemasolevad piirkonnaalajaamad asuvad Tsirguliinas, Valgas, Tõrvas ja Otepääl. Uute liitujate võimaliku lisandumise ja koormuse kasvu korral on planeeritud uued 110/10(20) kV pingega alajaamad Sangastesse, Hummulisse, Tahevale ja Valgasse (Valga Lõuna AJ).

Joonis 8. Valgamaa elektrivõrgu väljaarendamise pikaajaline perspektiiv

Põhimõtted elektrivõrgu arendamisel

1. Alajaamade asukohtade valikul on lähtutud sellest, et hajaasustusega piirkonnas ei rajata uusi 110 kV ülempingega alajaamu olemasolevatele lähemale kui 15 km.
Liinide kavandamisel lähtutakse elektrienergia varustuskindluse piirkondade nõuetest võrgukooslusele, kus on arvestatud võimalikke riske varustuskindlusele ja mõjusid keskkonnale. Liinitrasside valikul on määrava tähtsusega liinide ehituse ja hilisema käidu ning võimalike riketega seotud kogukulude minimeerimine. Eelistatult paigaldatakse liinid avaliku kasutusega maadele (nt tee tehnoloogilisse võõndisse, kergliiklusteede äärde, sobival trassivalikul kaalutakse sildade kasutust).
2. Maakasutuslikult kavandatakse eraldi kinnistud võrguettevõttele ainult piirkonnavalajaamade tarbeks.
3. Uute energiamahukate tootmisettevõtete asukoha valikul tasub elektrivõrguga liitumise kulude optimeerimise eesmärgil eelistada olemasolevate piirkonnavalajaamade lähedust.

Tingimused elektrivõrgu arendamisel

1. Planeeritavate uute 110 kv ja kõrgema pingega liinide trassikoridoride asukohtade määramiseks tuleb koostada täiendav planeering.
2. Olemasoleva õhuliini pinge tõstmisel, kui selle asukoht ja õhuliini kaitsevööndi ulatus ei muutu (35 kv pingega õhuliini ümberehitamisel 110 kv pingega õhuliiniks), tuleb koostada ehitusprojekt, vajadusel planeering. Täiendava planeeringu koostamise vajaduse aluseks on kohaliku omavalitsuse kaalutlusotsus.

4.2.2. GAASITRASSID

Käesoleva maakonnaplaneeringuga ei määrata uute gaasitrasside koridore. Arendustegevusel tuleb arvestada vastavalt gaasipaigaldise kategooriale määratud kaitsevööndiga.

4.2.3. ÜHISVEEVÄRK JA -KANALISATSIOON

Veevarustuse ja kanalisatsiooniga seotud küsimused tuleb lahendada omavalitsuste üldplaneeringutes ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukavades.

Elukvaliteedi tõstmiseks on soovitatav kaaluda ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni väljaarendamist olemasolevates suvilapiirkondades, mis jäävad maakonnaplaneeringuga määratud linnalise asustuse aladest väljapoole. Reovee käitlus tuleb nendes piirkondades täpsemal planeerimisel ja projekteerimisel viia vastavusse kehtivate nõuetega, samuti tuleb tagada kvaliteetse joogivee olemasolu.

4.2.4. SIDEVÕRGUD

Kiire sideteenuse (lairibaühenduse) jõudmine tarbijani eeldab tehnilise taristu arendamise võimaldamist. Maakonnaplaneeringuga nähakse ette sidevõrkude paiknemise üldise põhimõttena asukohta tee tehnoloogilises vööndis (vt laiuse määramist ptk 4.1.1.) või raudteekoridoris.

Sidevõrgu arendamise põhimõtted

1. Võimaldamaks paindlikke lahendusi teenuste kättesaadavuse osas ja kaugtööd, on vajalik kvaliteetse sideteenuse väljaarendamine keskustest kaugemale jäävates maalistes piirkondades. Seejuures on muuhulgas vajalik lairibaühenduse jaevõrgu laiendamise toetamine turutörke piirkondades, sh maapiirkondades, et rajada „viimase miili“ ühendused ja võimaldada igal eratarbijal liituda võrguga talutava ühinemistasuga.

1.1. Aastaks 2018 on välja ehitatud EstWin lairiba (fiiberoptiliste kaablite) võrk, mis moodustub ca 6000 km ulatuses optilistest kaablitest ning üle 1400 võrguühenduskohast. Võrgustiku loomise tulemusena asuks 98% majapidamistest, ettevõtetest ja asutusest võrgule lähemal kui 1,5 km³⁹.

1.2. Kavandada sidekoridor võimalusel piki raudteed, tagamaks head sideühendust reisirongides.

³⁹ Maakonnas väljaarendatud ja kavandatud võrk on toodud kaardirakenduses <http://ela12.elasa.ee/elakaart/>

2. Avalikes huvides sidevõrkude ehitamise ja ühiskonnaliikmete huvidele ja vajadustele vastavate telekommunikatsiooni teenuste pakkumise võimaldamiseks tuleb arvestada uute planeeringute koostamisel trassikoridoridega sidekaablite paigaldamiseks.

4.2.5. TAASTUVENERGEETIKA

Taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamine on üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ järgi Eesti riikliku energiamajanduse oluline eesmärk, seda nii keskkonna- kui energiajulgeoleku kaalutlusel. Kohalikele taastuvenergiaallikatele – tuul, päike, biomass, maasoojus – baseeruva energiatootmise paiknemist nähakse hajusana üle Eesti ning ressursside efektiivseks kasutamiseks on olulise aspektina välja toodud koostootmisjaamade kasutamine. Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030⁴⁰ toob välja taastuvenergia osatähtsuse tõusu 30%-ni sisemaises elektri lõpptarbimises.

Üleriigilise planeeringu järgi ei ole Valga maakond riiklikult oluliseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. Lähtuvalt tuuleressursist võib väiketuulikuid arendada kohalikuks väiksemahuliseks tarbimiseks. Valgamaa hüdroenergia kasutamine on samuti lokaalse tähtsusega. Kokku on maakonnas Elektrilevi võrguga liitunud 12 elektritootjat koguvõimsusega 322 kW. Võrguga on ühendatud päikeseelektrijaamad, hüdroelektrijaamad ja reservgeneraator. Suurim tootja on hüdroelektrijaam võimsusega 117 kW.

Taastuvenergeetika seisukohalt on Valga maakonnas perspektiivi edasi arendada kohalikele ressurssidele baseeruvat energeetikat nii elektri- kui koostootmises, mis põhineb rohtsele biomassile ja biogaasi toormele (nt reoveemuda, sõnnik ja läga, biolagunevad jäätmed), puidule ja turbale, päikseenergiale. Elektri ja soojuse koostootmise potentsiaali on võimalik kasutada väikestes asulates ja linnades nt turbal või biomassil põhinevate koostootmisjaamade rajamiseks, samuti puidutööstustes puidujääkide kasutamisel.

Taastuvenergeetika arendamise põhimõtted

1. Maakonnaplaneeringuga ei nähta ette konkreetseid taastuvenergia arendamise piirkondi maakonnas, arendamine toimub arendushuvi ja ressursi olemasolu arvestades ning alltoodud tingimuste kaudu.
2. Hajaenergeetikas, kus maakasutuslikult on vajalik maatulundusmaa kasutuselevõtmine energia tootmiseks, tuleb eelistada vähem väärtuslikke alasid (väljaspool rohelist võrgustikku, väärtuslikke maastikke ja väärtuslikku põllumajandusmaad).

⁴⁰ Maakonnaplaneeringu koostamise ajal on Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030 eelnõu faasis.

3. Kulude optimeerimise seisukohast on asukohavalikul ja tootmisvõimsuse kavandamisel oluline jälgida liitumisvõimalusi võrguga:
- 1.1. Mikrotootja (alla 11 kW tootmisvõimusega tootja) alla kvalifitseerub ühefaasiline tootmisseade, mille nimivõimsus on kuni 3,68 kW, või kolmefaasiline tootmisseade, mille nimivõimsus on kuni 11 kW. Mikrotootmisseade võib koosneda ka mitmest seadmest, mille koguvõimsus ei ületa eelpool toodud suurusi, näiteks 5 kW ulatuses päikesepaneele ja 6 kW elektrituulik).
 - 1.2. Pisitootja, kelle tootmisvõimsus on 11 kW kuni 200 kW, liitub Elektrilevi võrguga madalpingel 0,4 kV või keskpingel 6,3–20 kV.
 - 1.3. Väiketootja, kelle tootmisvõimsus on 200 kW kuni 5 MW, liitub Elektrilevi võrguga üldjuhul keskpingel 6,3–20 kV.
 - 1.4. Suurtootja, kelle tootmisvõimsus on üle 5 MW, liitub üldjuhul põhivõrguga, kõrgepingel 110–330 kV

Taastuvenergeetika arendamise tingimused

1. Tuulikute ja tuuleparkide kavandamine:
 - 1.1. Kaitseministeeriumiga tuleb kooskõlastada kõigi, st mistahes kõrgusega tuulegeneraatorite ja tuuleparkide planeeringud ja projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitamise teatised. Riigikaitseliste huvide tagamiseks on tarvis Kaitseministeeriumiga koostööd alustada juba tuulegeneraatori või tuulepargi kavandamise algstaadiumis;
 - 1.2. tuulikute kavandamisel peab tuuliku minimaalne kaugus riigimaanteest olema võrdne tuuliku kogukõrgusega (mast ja tiiviku laba kõrgus) ning tuulikute planeerimisel peab lähtuma avariiohtu leevendavatest meetmetest;
 - 1.3. tuulikute kavandamisel peab tuuliku minimaalne kaugus raudtee kaitsevööndi piirist olema võrdne tuuliku kogukõrgusega (mast ja tiiviku laba kõrgus) ning tuulikute planeerimisel peab lähtuma avariiohtu leevendavatest meetmetest;
 - 1.4. tuuleparkide kavandamisel tuleb tähelepanu pöörata mürahäiringu vältimisele ning vajadusel leevendusmeetmete väljatöötamisele. Uute tuuleparkide kavandamisel tuleb eesmärgiks seada eesmärgiks seadusandluse järgse kõige rangema tööstusmüra ekvivalenttaseme normväärtuse tagamine ehk II kategooria elamumaa puhul 50 dB päeval ning 40 dB öösel⁴¹;
 - 1.5. tuulikute ja tuuleparkide, kui maastikul domineerivate objektide, kavandamisel lähtuda maastikuväärtuste säilimisest (vt ptk 2.4. detailplaneeringu koostamise kohustuse määramise osas).
2. Hüdrolektri jaamade rajamise või vesiveskite taastamise soovil tuleb tagada hoialadeks olevate veekogude liikide kaitse (vt ka ptk 2.4 detailplaneeringu koostamise kohustuse määramise osas).

⁴¹ Vt Sotsiaalministri 04.03.2002 määrus nr 42 „Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“

3. Maasoojuse kavandamisel tuleb väärtuslikel maastikel tagada maastikuilme säilimine.
4. Päikesepaneelide kasutuselevõtu kavandamisel tuleb asukoha valikul eelistada väheväärtuslike alade kasutamist (väljaspool väärtuslike maastike ja väärtuslike põllumajandusmaade avamaastikku).
 - 4.1. Peamiselt oma majapidamise, tootmiskompleksi, korter- ja ridaelamu või avaliku hoone tarbeks on lubatud päikesepaneelide lokaalne kasutuselevõtmine elamu ja avaliku hoone õuealal ning tootmisterritooriumil.
 - 4.2. Mikrotootmiseks kuni 11 kW koguvõimsusega päikesepaneelide paigutamine on lubatud väärtusliku maastiku avamaastikule väljaspool õueala, kui paneelide paigutus maastikul ei too kaasa negatiivset visuaalset mõju ning peegeldused ei ohusta avalikult kasutatavatel teedel liiklejaid. Kohalikul omavalitsusel on vaja selliste päikesepaneelide paigutamisekriteeriumid üldplaneeringu koostamisel täpsemalt läbi mõelda ja vajadusel kaaluda maastikuanalüüsi ja/või detailplaneeringu koostamist.
5. Lokaalselt toodetud energia võrku müümisel tuleb energiatootjal arvestada võimaliku võrgu tugevdamise vajaduse ja sellega seotud kulutustega (vt ka ptk 4.2.1. Elektrivõrk).

4.2.6. JÄÄTMETE LADESTAMINE

Maakonnas on kõik nõuetele mittevastavad prügilad suletud ja korrastatud. Maakonnas on rajatud jäätmejaamade võrgustik, mis põhineb kolmel jäätmejaamal ja paiknevad need väljakujunenud piirkondade keskustes (Valga, Otepää, Tõrva) või nende lähialal. Kõigis jäätmejaamades on olemas kompostväljakud⁴².

Jäätmehoolduse üldiseks suunaks Riigi jäätmekava 2014-2020 järgi on jäätmete nägemine ressursina: ladestamist käsitletakse seega viimase variandina, eelistades sellele jäätmete taaskasutust, ümbertöötlemist ja jäätmetest energia tootmist. Antud lähenemisviisi tõttu on jäätmekäitluse seisukohalt oluliseks eelkõige jäätmete sortimise-kompostimise taristu. Kuna tulevikus kasutatakse valdav osa sortimata segaolmejäätmeid energia tootmiseks, puudub maakonnas põhimõtteline vajadus uute tavajäätmekäitlusega seotud maa-alade kavandamiseks.

Jäätmekäitlusmaade arendamise põhimõtted

1. Endiste, tänaseks suletud jäätmehooldlate maa kasutuselevõtmisel muuks otstarbeks tuleb arvestada sellega kaasneva võivate probleemidega, eelkõige pinnase kandevõime, sademe- ja drenaaživee kvaliteedinäitajad jms.

⁴² „Riigi jäätmekava 2014-2020“, Keskkonnaministeerium 2014

2. Üldplaneeringute koostamisel arvestada Keskkonnaministeeriumi algatusel koostatud programmi „Jääkreostusobjektide inventariseerimine“ tulemustaga.

4.3. RIIGIKAITSE JA TURVALISUS

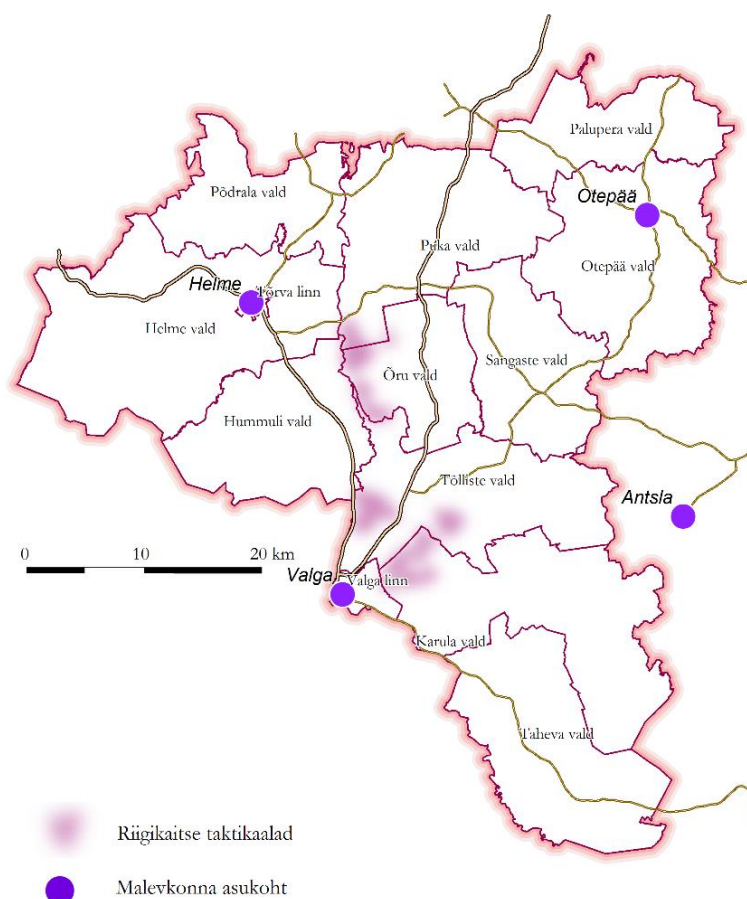
Valga maakonnas asuvad järgmised riigikaitse ehitised, millele on määratud järgmised piiranguvööndid⁴³:

- **Metsniku lasketiir** Tõlliste vallas, piiranguvööndi laius kuni 2 km kinnisasja välispiirjoonest,
- **Valgamaa maleva staabi- ja tagalakeskus** Valga linnas (Võru tn 12), piiranguvööndi laius kuni 300 m kinnisasja välispiirjoonest,
- **Tõikamäe linnak** Otepää vallas, piiranguvööndi laius kuni 2 km kinnisasja välispiirjoonest (piiranguvöönd ulatub osaliselt Põlva maakonda).

Väljaspool riigikaitsemaad toimub regulaarse väljaõppe korraldamine suurematel riigimetsa aladel – **taktikaaladel**.

⁴³ Piiranguvööndid on määratud Kaitseministri 26.06.2015 määrusega nr 16 Riigikaitse ehitise tööviime kriteeriumid, piirangute ruumiline ulatus ja andmed riigikaitse ehitise tööviimet mõjutavate ehitiste kohta

Joonis 9. Valgamaa 2015.a seisuga enim kasutatud taktikaalad ja Kaitseliidu allüksused

Riigikaitse ehitiste maakasutustingimused

1. Kaitseministeeriumiga tuleb kooskõlastada kõik riigikaitse ehitise piiranguvööndisse jäävad või ulatuvad planeeringud ning projekteerimistingimused või nende puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatised.
 - 1.1. Piiranguvööndi laiuseks loetakse linnades, alevites ja alevikes 300 meetrit, külates 2000 meetrit. Piiranguvööndi ulatust tuleb mõõta riigikaitse ehitise välisseinast või riigikaitse rajatise välispiirjoonest või kinnisasja välispiirjoonest.
 - 1.2. Riigikaitse ehitiste piiranguvööndite ulatust täpsustatakse üldplaneeringute raames. Uue üldplaneeringu kehtestamiseni lähtutakse ehitussoovi korral riigikaitse ehitise piiranguvööndi maksimaalsest ulatusest, mis on toodud eelpool planeeringu seletuskirjas (Metsniku lasketiiru ja Tõikamäe linnaku piiranguvööndid on kantud ka joonisele *Asustuse suunamine*)⁴⁴.

⁴⁴ Tulenevalt maakonnaplaneeringu jooniste mõõtkavast ei ole joonisele kantud Valgamaa maleva staabi- ja tagalakeskuse 300 m laiust piiranguvööndit

- 1.3. Lasketiiru piiranguvööndisse ei ole võimaliku müra leviku tõttu soovitatav rajada müratundlikke hooneid (elamuid, puhkeotstarbelisi hooneid jne).
2. Väljaspool piiranguvööndeid tuleb Kaitseministeeriumiga kooskõlastada:
 - 2.1. kõikide üle 28 m kõrgete ehitiste planeeringud, projekteerimistingimused või nende puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatised;
 - 2.2. kõigi, st mistahes kõrgusega tuulegeneraatorite ja tuuleparkide planeeringud ja projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitamise teatised. Riigikaitseliste huvide tagamiseks on tarvis Kaitseministeeriumiga koostööd alustada juba tuulegeneraatori või tuulepargi kavandamise algstaadiumis.
3. Riigimetsas toimuvate regulaarsete õppuste korraldamine toimub vastavalt metsaseaduse § 36-le. Väljaõppe toimumise ajal tuleb ümbritsevate alade elanikel ja kasutajatel arvestada teatud müra leviku võimaluse ning raskesõidukite ja inimeste liikumisega.
4. Riigikaitseliste ehitiste rajamisel ja taktikaalade kasutamisel on koostöös kohaliku omavalitsusega oluline leevendusmeetmete kavandamine tegevusega kaasnevate negatiivsete mõjude vähendamiseks juhul, kui see on võimalik.

Käesoleva planeeringuga täiendavaid piirirajatisi ei kavandata.

4.4. RISKIALLIKAD

Maakonnaplaneeringu lahenduse välja töötamisel arvestatakse erinevate riskiallikega, mis võivad esile kutsuda ootamatuid ja laiaulatuslikke hädaolukordi. Hädaolukorrana käsitletakse sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab paljude inimeste elu, tervist, põhjustab suure varalise või keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses.

Päästeameti juhtimisel on koostatud erinevate hädaolukordade kohta riskianalüüsid⁴⁵ ning ruumilisel planeerimisel tuleb rakendada meetmeid riskide vähendamiseks ja vältimiseks järgmiste hädaolukordade puhul:

- ulatuslik metsa- või maastikutulekahju;
- suurõnnetus ohtlikke kemikaale käitlevas ettevõttes või muus tööstus- või laohoones, otsest või kaudset mõju avaldavad ka ohtlikud veosed;
- tulekahju, plahvatus või varing, mille tagajärjel saab vigastada palju inimesi;
- raskete tagajärgedega torm;
- üleujutus tiheasustusala.

⁴⁵ „Lõuna-Eesti päästeala hädaolukordade riskianalüüside regionaalne kokkuvõte“, Päästeamet 2014

Maakonnaplaneeringuga ei kavandata **uusi suurõnnetusohuga ettevõtteid**⁴⁶. Olemasolevad suurõnnetusohuga ettevõtted ja nende ohualad on kajastatud maakonnaplaneeringu põhijoonisel *Asustuse suunamine* ning üleujutustemaatikat käsitleb ptk 3.1.5 ning allpool toodud tingimused.

Tingimused riskiallikest tuleneva ohuga arvestamiseks üldplaneeringute koostamisel

1. Uue suurõnnetuse ohuga objekti või olulise ruumilise mõjuga objekti asukoha valikul ja rajamisel ning olemasolevates suurõnnetusohuga ettevõtetes olulise muudatuste tegemisel tuleb koostada riskihinnang ning planeeringu puhul riskianalüüs.
2. Tagada ohutud kaugused ja luua puhvertsoonid ohtlike objektide (suurõnnetuse ohuga ettevõtted, kütusetorustikud) ja elamurajoonide, ühiskondlike hoonete ja alade, puhkealade ning peamiste transpordiliinide vahele.
3. Üleujutusosaladel tuleb ehitustingimuste seadmisel arvestada üleujutusriskiga. Ehitustegevusele peavad eelnema edasistes planeerimis- ja projekteerimisetappides läbiviidavad vajalikud uuringud ning meetmete väljatöötamine, et tagada nii ehitise püsivus kui ka looduslike protsesside jätkumine.
4. Kompaktsel asustusosaladel tuleb tagada toimiv sademeveesüsteem, et vältida sademeveeüleujutusi.
5. Ohtlike veoste planeerimisel tuleb eelnevalt koostada riskianalüüs, et kaardistada ohtlikud maanteelõigud, ristmikud, raudteelõigud ja ülesõidud.
6. Vältida kogunemis- ja puhkealade planeerimist suurõnnetuse ohuga objektide ohuala piirkonda või tööstusala vahetusse lähedusse.

4.4.1. PÄÄSTEVÕIMEKUS

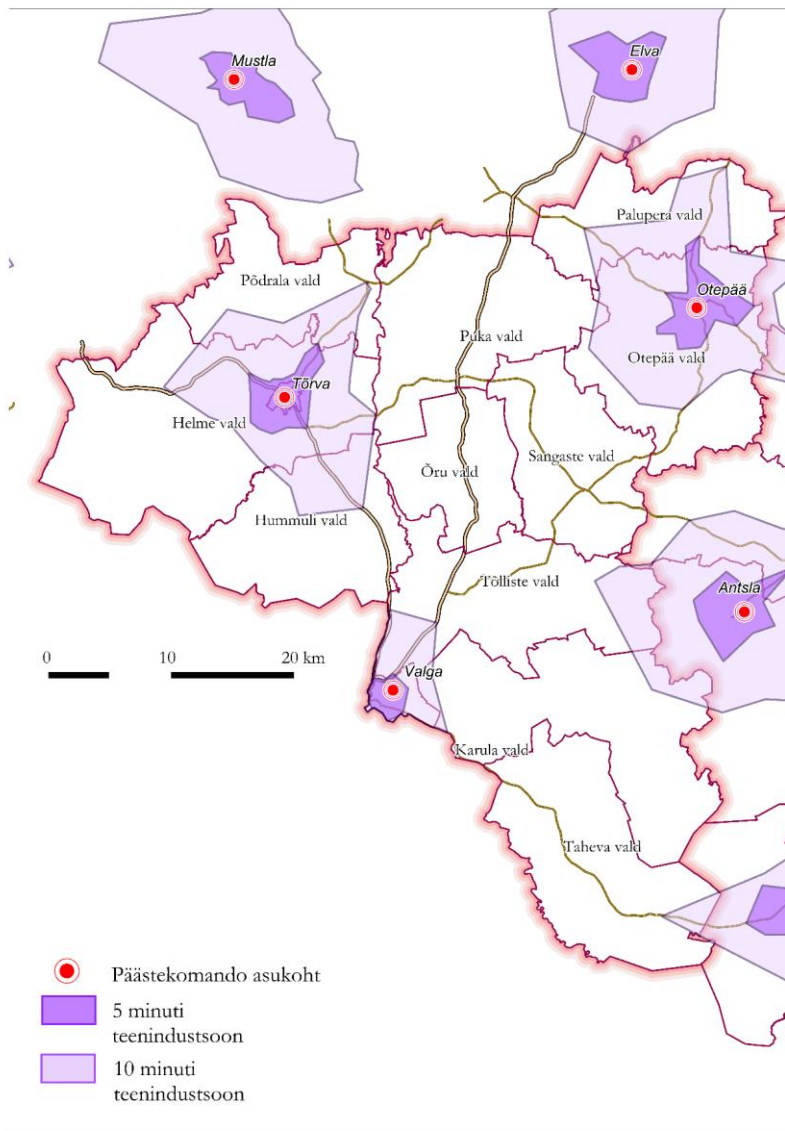
Päästevõimekuse seisukohalt on olulised riiklikud päästekomandod, aga ka kohalikud vabatahtlikud päästekomandod, mis on partneriks Päästeametile päästetööde ja ennetustööde teostamisel. **Aladel, mis ei ole kaetud riikliku päästekomando 10 minuti teenindustsooniga, on eriti tähtis vabatahtliku päästekomando toetamine.**

Valgamaal (ja naabermaakondades) asuvad riiklikud päästekomandod on toodud joonisel 10. Vabatahtlike päästekomandode asukohtadeks on Karula ja Sangaste⁴⁷.

⁴⁶ Suurõnnetuse ohuga ettevõtteid Kemikaaliseaduse mõistes

⁴⁷ <http://paasteamet.ee/et/kodanikule/komandodekaart/> , andmed 25.05.2015 seisuga

Joonis 10. Riiklike päästekomandode asukohad ja reageerimisajad

5. MÕJUDE STRATEEGILISE HINDAMISE TULEMUSTEGA ARVESTAMINE

Maakonnaplaneeringu protsessiga paralleelselt viidi läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH, vt aruanne lisas 1). KSH aruanne toob olulise negatiivse keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks välja alltoodud meetmed, mille juures on toodud, millisel kujul on leevendusmeetmetega (esitatud *kaldkirjas*) planeeringulahendus arvestatud.

KSH aruande ptk 8 (vt lisa 1) on toodud veel täiendavaid meetmeid, mis ei ole otseselt seotud ruumilise planeerimisega ja mida

maakonnaplaneeringusse üle ei võetud, kuid mida tuleb arvesse võtta maakonnaplaneeringuga kavandatu elluviimisel.

Meetmed ja soovitused looduskeskkonna säilitamiseks ja kaitseks

- *Järgida veekaitseenõudeid ja Ida-Eesti vesikonna veemajanduskavas seatavaid eesmäärke.*

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.5. Veealad.

- *Vooluveekogude tõkestusrajatiste likvideerimine või kalade rändetingimuste parandamine muul viisil (kalapääsud) tuleb lahendada juhtumipõhiselt, lähtudes vastavatest uuringutest, tehnilistest alternatiividest ning mõju igakülgsest, tasakaalustatud ja objektiivsest hindamisest (sh sotsiaal-majanduslik ja kultuuriline mõju).*

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.5. Veealad.

- *ÜP koostamise käigus tuleb täpsustada üleujutusosalade kõrgveepiiri. Põhjendatud vajadusel võib ÜP-ga määrata täiendavaid piirkondi (nt jõgede lammialad jms), kus üleujutus võib osutuda probleemiks kohalikul tasandil ja kus tuleb nt vältida ehitamist või rakendada meetmeid (tehnilisi lahendusi), mis arvestavad üleujutusohuga (nt hoonete vundamendid, sademeveesüsteemid, juurdepääsuteed jms).*

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.5. Veealad.

- *Loodusobjektide kaitse alla võtmisel ja kaitse-eeskirjade uuendamisel tuleb lisaks mõjule looduskeskkonnale (mis on ilmselgelt positiivne) pöörata enam tähelepanu ka objekti/ala piirkonnas elavatele ja tegutsevatele inimestele ja ettevõtetele avalduvatele sotsiaalsetele ja majanduslikele mõjudele ning vajadusel välja töötada vastavad leevendavad meetmed.*

Ettepanek on lisatud ptk 3.3. Looduskeskkonna väärtused.

- *Infrastruktuuriobjektide (eelkõige maanteed) arenduste/rekonstrueerimise korral, mis toimuvad rohevõrgustiku konfliktialadel, tuleb nende objektide kavandamise (planeerimise, projekteerimise) faasis ette näha toimivad lahendused konfliktide leevendamiseks, kasutades vastavalt vajadusele tee-ehituslikke, liikluskorralduslikke jm asjakohaseid meetmeid.*

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.3. Roheline võrgustik ja puhkealad; ptk 4.1.1 Maantee punkt 8 on lisatud täpsustuseks: „tee-ehituslikud, liikluskorralduslikud jm asjakohased meetmed“.

Meetmed ja soovitused kultuuripärandi säilitamiseks ja kaitseks

- *Hoonestusalade määramisel miljööväärtuslikeks eluasemepiirkondadeks ja objektide/alade kultuurimälestiseks tunnistamisel tuleb lisaks tingimuste seadmisele kinnistu omanikele leida ka ressursid kavandatu*

elluviimiseks, st miljööväärtuse/kultuuriväärtuse säilitamiseks ja korrastamiseks. Vajadusel tuleb väärtuslikuks hinnatud hoonete omanikke toetada nii materiaalselt kui ka nende teadlikkuse tõstmise teel.

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.2 Kultuuripärand.

- Lisaks alaliselt ja ajutiselt riikliku kaitse all olevatele kultuurimälestistele on soovitatav planeeringutes määratleda ja väärtustada ka teisi kultuuripärandi hulka kuuluvaid objekte: XX sajandi väärtusliku arhitektuuripärandi objektid, pärandkultuuriobjektid ja traditsioonilist elulaadi võimaldav ehitatud keskkond.*

Planeeringulahenduse väljatöötamisel on toodud punktiga eelnevalt arvestatud, vt ptk 3.1.2 Kultuuripärand.

- Igale väärtuslikule maastikule on soovitatav koostada maastikuhoolduskava, milles lisaks kultuurilistele ja looduskaitsele aspektidele arvestada maastikku ka kui kohalike elanike elu- ja töökeskkonda ehk sotsiaalset ja majanduslikku keskkonda (kavade koostamisse on soovitatav kaasata kohalikud elanikud). Maastikuhoolduskava võimaldab määrata tegevuste prioriteedid, hoolduse sageduse ja meetodid ning hinnata vajaminevaid ressursse ja luua eeldused toetuste taotlemiseks.*

Planeeringulahenduse väljatöötamisel on eelnevalt võetud lähenemine, et maastikuhoolduskavade koostamine on soovituslik. Leevendusmeede on ülejäänud sõnastuses lisatud ptk 3.1.1 Väärtuslikud maastikud p 3.1.

Meetmed ja soovitused sotsiaalse keskkonna arendamiseks

- Teenuste valiku ja kättesaadavuse poolest ebasoodsamasse olukorda jäävate piirkondade jaoks tuleb leida ressursid ja lahendused, kuidas tagada teenuste kättesaadavus rahuldaval tasemel, et pidurdada ääremaastumist. Lisaks nõudetranspordi süsteemi ja muude paindlike transpordilahenduste arendamisele tuleb teha koostööd teenuste kompleksse ja efektiivse süsteemi väljatöötamiseks.*

Planeeringulahenduses on eelnevalt välja toodud põhimõtted teenuste tagamiseks ning ühistranspordi arendamiseks, vt ptk 2.1. Keskuste võrgustik ja toimepiirkonnad.

- Maakonna linnaliste alade arenguks on oluline kompaktse, jätkusuutliku ja inimhõlmelise linnaruumi kujundamine. Seejuures on soovitatav muuhulgas lähtuda järgnevast: nn jalutatava ruumi loomine läbi mitmekesise ja tiheda linnaruumi; inimhõõdet rõhutavad linnaehituslikud tingimused (jagatud tänavaruum, hoonemassiivide jaotus, fassaadide liigendatus ja aktiivsus jms); erinevate liikumisviiside soodustamine;*

liikumistakistusteta ruumi loomine (erivajadustega ja puuetega inimeste vaatenurgast); vabaõhu puhkekohtade olemasolu linnaruumis; elamispindade mitmekesisuseks aluste loomine arvestades erinevate sihtrühmade vajadusi (suured ja väikesed korterid, äärelinnaeramud, üürikorterid jms).

Planeeringulahenduse väljatöötamise käigus on rõhutatud mitmekülgse ja inimõõtmelise linnaruumi tekkimise olulisust. Ptk 3.1.4. Linnaline keskkond on täiendatud eeltoodud ettepaneku põhjal järgmiselt: punkti 2 on lisatud „tähelepanu pööratakse liikumistakistusteta ruumi loomisele (erivajadustega ja puuetega inimeste vaatenurgast) ja punkti 1 on lisatud: „*elamispindade mitmekesisuseks aluste loomisel arvestatakse erinevate sihtrühmade vajadusi (suured ja väikesed korterid, äärelinnaeramud, üürikorterid jms)*“.

- *Linnalise asustuse ümbruses oleva rohevõrgustiku arendamisel puhkealadeks tuleb lisaks ökoloogilistele aspektidele arvesse võtta ka rohevõrgustiku sotsiaalseid aspekte ning luua võimalused (nt terviserajad arvestades erinevate elanikerühmade vajadusi) inimeste vaba aja veetmiseks looduses, kus selleks on sobivad eeldused.*

Ettepanek on lisatud ptk 3.1.3. Roheline võrgustik ja puhkealad;

- *Ühistranspordi ja paindlike transpordilahenduste kavandamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et piirkonnad, kus elanikud on sõltuvuses ainult oma isiklikust transpordivahendist, peaksid olema pigem erandid kui reeglid. Hea ühistranspordiühendus, sh sobivad sõidugraafikud, „viimase miili“ ning „pargi-ja-reisi“ põhimõtete rakendamine vähendab ääremaastumist.*

Planeeringulahendus käsitleb eelnevalt sõidugraafikute ja „pargi- ja-reisi“ põhimõtteid, ptk 4.1.6. Ühistransport on lisatud uus punkt „viimase miili“ põhimõttega.

- *Teenuste kättesaadavuse osas paindlike lahenduste ja kaugtöö võimaldamiseks on vajalik kvaliteetse sideteenuse väljaarendamine keskustest kaugemale jäävates maalistes piirkondades. Seejuures on muuhulgas vajalik lairibaühenduse jaevõrgu laiendamise toetamine turutörke piirkondades, sealhulgas maapiirkondades, et rajada „viimase miili“ ühendused ja võimaldada igal eratarbijal liituda võrguga talutava ühinemistasuga.*

Planeeringulahendus käsitleb kvaliteetse sideteenuse väljaarendamise vajadust. Ptk 4.2.4. Sidevõrgud on täiendatud lausega „Seejuures on muuhulgas vajalik lairibaühenduse jaevõrgu laiendamise toetamine turutörke piirkondades...“.

- *Vajalik on tugevdada maastike kaitse sotsiaalset poolt, st leida viisid ja vahendid maastiku käsitlemiseks kohaliku elaniku igapäevase elu- ja*

töökeskkonnana. See hõlmab nii traditsioonilisi külamaastikke kui ka linnalisi asulaid ning suuremaid ja väiksemaid külakeskusi, nende visuaalsed ja funktsionaalsed atraktiivsust/identiteeti ja heakorda, korrastatud teid ja teeääri jne – keskkonda, kus kohalik elanik liigub ja toimetab, sest inimene tunneb ennast paremini läbimõeldud ja korrastatud ning meeldivas keskkonnas.

Põhimõte on lisatud ptk 2.3. Maaline piirkond järgmiselt: "Pöörata tähelepanu traditsioonilistele külamaastikele ning suurematele ja väiksematele külakeskustele kui elu- ja töökeskkonnale: visuaalsele ja funktsionaalsele atraktiivsusele, heakorrale, teede ja teeäärte korrasolekule".

Meetmed ja soovitused majandusliku keskkonna arendamiseks

- *Tootmisettevõtete ja -hoonete rajamiseks võtta eelistatult kasutusele endiste majandite farmide ja tehnohoonete (remonditöökojad jms) alad.*

Ettepanek on lisatud ptk 2.1.1 Ettevõtlus ja töökohad.

- *Uute liiva- ja kruusakarjääride lisandumine peab olema väga läbimõeldud. Põhirõhk tuleb seada juba avatud karjääride maksimaalsele ammendamisele. Konkreetsete maardlate kasutustingimusi tuleb täpsustada ÜP-de koostamise käigus.*

Planeeringulahendus toob välja karjääride ammendamise vajaduse ning kajastab kasutustingimusi üldplaneeringute koostamiseks ptk-s 3.2.2 Maavarad.

- *Endiste, tänaseks suletud jäätmeheidlate maa kasutuselevõtmisel muuks otstarbeks tuleb arvestada sellega kaasneva võivate probleemidega, eelkõige pinnase kandevõime, sademe- ja drenaaživee kvaliteedinäitajad jms.*

Ettepanek on lisatud ptk 4.2.6. Jäätmete ladestamine.

- *Planeeringute koostamisel ja tegevuste kavandamisel arvestada hädaolukordade vähendamise ja ennetamise meetmetega ning teha koostööd Päästametiga. Eelkõige tuleb planeeringulahenduste väljatöötamisel rakendada meetmeid kemikaaliõnnetuste, metsa- ja maastiku-tulekahjude (NB! Kagu-Eesti metsad on suure tuleohtlikkusega), tormi, üleujutuste ning ehitiste tulekahjude, plahvatuste ja varingute tagajärgede ennetamiseks ja vältimiseks.*

Planeeringulahenduse väljatöötamisel on eeltoodud hädaolukordadega arvestatud ptk-s 4.4. Riskiallikad.

6. PLANEERINGU ELLUVIIMISE KAVA

Valga maakonnaplaneeringuga on määratud maakonna pika-ajalised strateegilised arengusuunad. Maakonnaplaneeringus kavandatu – läbimõeldud asustusstruktuur, keskuste võrgustik ja linnalise asustuse alade näol ning sellega seonduv taristu – on aluseks ruumilist väljundit omavatele tegevustele ja otsustele nii riiklikul kui kohalikul tasandil.

Maakonnaplaneeringu elluviimine eeldab sihipärast tegevust nii riiklike kui kohalike ametkondade tasandil. Ruumiliste arengusuundade realiseerimisel on võtmetähtsusega koostöö ja valdkondade ülesed kokkulepped. Maakonnaplaneeringuga on oluline arvestada riiklike sektorarengukavade koostamisel ja elluviimisel.

Valga maakonnaplaneeringu elluviimine kohalikul tasandil toimub valdavalt läbi kohalike omavalitsuste üld- ja teemaplaneeringute. Maakonnaplaneeringu lahendust arvestavad üldplaneeringud valmivad eeldatavasti 2022.a.

Maakonnaplaneeringu tegevuskava on toodud lisas 6.

7. KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID

7.1. MÕISTED

Hõbemajandus – vanemaealistele suunatud teenused, mis tegelevad tervise ja sotsiaalvaldkonnaga, aga ka heaoluteenustega laiemalt.

Inimmõõde planeerimises – inimese vajadustele keskenduv linnaruum, mis soodustab jala käimist ja väärtustab linnaruumi sotsiaalseid ja kultuurilisi funktsioone. Hoonete kavandamisel väljendub inimmõõde jalakäija detailitajul, mistõttu hoonete kavandamisel pööratakse tähelepanu fassaadidele, hoonete kõrgusele ja paigutusele tänavajoonel.

Keskkonnahäiring – tähistab igasugust ebasoodsat mõju keskkonnale, välja arvatud looduslikest protsessidest tingitud mõju. Keskkonnahäiringud võivad olla erineva ulatuse, sageduse, intensiivsuse ning tagajärgedega.

Linnalise asustuse ala – kompaktse asustuse arenguks rahvastikutiheduselt ja -prognoosilt sobiv ala, mida iseloomustavad erinevate maakasutusfunktsioonide mitmekesisus ning linnalise ehitatud keskkonna tunnusjooned (krundistruktuur, väljakujunenud perimetraalne hoonestus jms).

Linnalähivöönd – vähemalt 31% inimestest on linnaga tihedalt seotud või vähemalt 31% kandi hõivatutest käib keskuslinnas tööl.

Maakasutuse või arendamise põhimõte või suunis – maakasutuse või arendamise juhised, mille järgimist maakonnaplaneering eeldab, kuid mille rakendamisel võib lähtuda kohalikust olukorrast ning selle põhjal tehtud kaalutlustest.

Maakasutuse või arendamise soovitus – maakasutuse juhised või suunised, mille järgimine on vabatahtlik.

Maakasutuse või arendamise tingimus – maakasutuse või arendamise juhised, mida maakonnaplaneering käsitleb kohustuslikuna.

Roheline võrgustik – planeerimisalane mõiste, mis funktsionaalselt täiendab kaitsealade võrgustikku, ühendades need looduslike aladega ühtseks terviklikuks süsteemiks.

Ruumimudel – üldplaneeringu osa, mis kavandab tiheasumite ruumilist struktuuri ja terviklahendust.

Siirdevöönd – toimepiirkonna keskusega on seotud 16-30% elanikest või 16-30% kandi hõivatutest käib seal tööl.

Tiheasum – olemasoleva kompaktse asustusega üksused (nt linnaosad vm ruumiliselt terviklik üksus), mille piiresse lisanduvad vajadusel

kavandatavad laiendused või erandjuhul uued planeeritavad kompaktsed asustusega terviklikult piiritletud üksused.

Toimepiirkond – sisemiselt funktsionaalselt seotud piirkond, mis seob linna ja maa asustussüsteemi tervikuks; piirkond, mille piires käivad inimesed tööle, mille keskus(t)es antakse kvaliteetset haridust ja on tagatud igapäevased teenused. Toimepiirkonnad tekivad reeglina suuremate linnade ümber. Toimepiirkond jaguneb linnalähivööndiks, siirdevööndiks ja äärealaks.

Tugitoimepiirkond – toimepiirkonda toetav, funktsionaalne oma piirkondliku keskusega piirkond.

„Viimane miil“ – (ka „esimene miil“) all mõeldakse liikumist reisi algkohast ühistranspordipeatusesse ja ühistranspordipeatusest reisi sihtkohta.

Ääreala – toimepiirkonna keskusega on seotud kuni 15% elanikest, kes igapäevaselt keskusesse teenuste ja töökohtade tõttu sõidavad.

7.2. LÜHENDID

DP – detailplaneering

EMTA – Eesti Maksu- ja Tolliamet

KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse mõistes

PlanS – planeerimisseadus

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

PRIA – Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

SKA – Sotsiaalkindlustusamet

ÜP – üldplaneering

8. MAAKONNAPLANEERINGU JOONISTE LOETELU

Maakonnaplaneeringu joonised on esitatud eraldiseisvate failidena, maakonnaplaneeringu pabereksemplarile on lisatud kaardid väljatrükina.

1. Asustuse suunamine
2. Ruumilised väärtused

LISAD

Maakonnaplaneeringu lisad esitatakse eraldiseisvate dokumentidena.

LISA 1: KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANNE

LISA 2: RUUMILISE ARENGU ANALÜÜS

LISA 3: PLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD

LISA 4: TEEMAPLANEERING „ASUSTUST JA MAAKASUTUST SUUNAVAD KESKKONNATINGIMUSED“

LISA 5: TEEMAPLANEERING „RUUMILISE ARENGU PÕHIMÕTTED JA SUUNDUMUSED VIA HANSEATICA MÕJUALAL“

LISA 6: MAAKONNAPLANEERINGU TEGEVUSKAVA

